קנין הלכה

3

מראי מקומות

מס׳ 2

חודש סיון תשפ"ד

או"ח הלכות עירובין

סימן שמו - שנב

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שמו

סעיף א

בשו"ע מפורטים כמה אופנים של הוצאה, כגון מעביר ברגליו, מושיט, זורק, ואופנים אלו מפורשים בברייתא שבת [דף ו.].

איסור החלפה דרך מקום פטור

המעביר מרשות היחיד לרשות הרבים דרך מקום פטור ולא נח במקום פטור, חייב מן התורה דיש כאן עקירה מרה"י והנחה ברה"ר. ואם הניח את החפץ במ"פ או שעמד לפוש,[1] אין כאן חיוב מן התורה כיון שפעולתה התחלקה לשני חלקים: א] הוצאה מרה"י למ"פ. ב] הוצאה ממ"פ לרה"ר. אמנם מדרבנן אסרו זאת כמבואר בברייתא [שבת דף ו.] באדם העומד על האסקופה שלא יטול מבעה"ב העומד ברה"י ויתן לעני העומד ברה"ר. וכן נתפרש גם שם בגמ' [דף ח:] כי אתא ר"ד אמר ריו"ח מקום שאין בו דע"ד מותר לבני רה"י ולבני רה"ר לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו.

בטעם האיסור כתב רש"י [דף ו. ד"ה ובלבד] שהוא משום שמזלזל באיסורי שבת לכתחילה לגרום הוצאה מרה"י לרה"ר, וגזירה שמא יבוא להוציא להדיא מרה"י לרה"ר.

החלפה ברשויות דרבנן

מקור הנידון של החלפה ברשויות דרבנן [כגון הוצאה מרה"י למ"פ ומשם לכרמלית], הוא בגמ' עירובין [דף פז.], עיי"ש גבי אמת המים העוברת בין החלונות דהתירו בברייתא לשלשל דלי ולמלא מאמת המים כשאין שיעור ג"ט, ודנו בגמ' בחד תירוצא לפרש דשיעור ג"ט זה הוא לגבי רוחב האגפים [הכתלים] של אמת המים, והתירו לשלשל דלי מרה"י ולהניחו על האגפים שהם מ"פ ואח"כ להעביר לאמת המים שדינה ככרמלית. והקשו דהא יש כאן החלפה דרך מ"פ, ותירצו דהוי החלפה ברשויות דרבנן ולכן שרו, ואח"כ הביא שריו"ח אסר החלפה גם בדרבנן.

<u>להלכה:</u> נחלקו בזה הראשונים:

א] הרא"ש [פ"ח עירובין סי' ח] הביא את דברי הרי"ף שהתיר החלפה בדרבנן, וכן כתב המ"מ בדעת הרמב"ם [פרק טו ה"כ].

ב] בשם הראב"ד ובעה"מ הביא הרא"ש [שם] שאסרו החלפה אף בדרבנן, וכך הביא הב"י מהרשב"א [עבודת הקודש].

ולא נתפרשה בפוסקים ובמשנ"ב הכרעה במחלוקת זו.

ביאורים והערות

1. א) העומד לפוש הרי זה בגדר הנחה ומפסיק את מלאכת ההוצאה הן לקולא [כגון במקרה הנ"ל שעמד לפוש במקום פטור], והן לחומרא כגון אם הוציא חפץ מרה"י לרה"ר ועמד לפוש ושוב העביר את החפץ לרה"י אחרת, דמתוך שהעמידה לפוש חשיבא כהנחה, נמצא שעשה שתי מלאכות, הוצאה והכנסה, אך אם היה עומד לכתף [פירוש לתקן את משאו] אין זה הנחה בין לקולא ובין לחומרא. ב) ועיין שעה"צ להלן [סי שמט ס"ק יח] שהביא מסוגיות הגמרא דהעומד להטיל מי רגלים דינו כעומד לפוש והוי הנחה. ג) וכן העומד מחמת ההכרח כגון שבא להכנס לבית וצריך לעמוד לזמן קצר כדי לפתוח את הדלת. ד) וע"ע חזו"א [סי' סב ס"ק ו] שכתב דנראה שגם העומד לדבר עם חבירו חשיב הנחה. ה) היכי שעמד רק כדי לעשות הפסק באמצע המלאכה, כגון שרצה לילך פחות פחות מד' אמות, כתב המשנה ברורה לעיל [סי' רסו ס"ק יח] שגם זה נחשב הנחה, ובשם י"א כתב שאין זה הנחה, אך בשעה"צ [סי' שמט ס"ק יח] דחה את דברי הי"א האלו.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>החלפה ברשויות דרבנן כשלא הניח את החפץ במ"פ</u>

הרמ"א [סי' שנה ס"ג] הביא את דברי המרדכי שמתבאר מהם דכשהתירו החלפה ברשויות דרבנן התירו אף כשלא נח החפץ במ"פ, אמנם המשנ"ב [שם ס"ק ל] הביא מביאור הגר"א שם, ומהבית מאיר [סי' שמח], והמאמר מרדכי [סימן שנג ס"ג] שחלקו על דעה זו ונקטו דאף להמקילים בדרבנן היינו דוקא כשנח במ"פ ולא באופן שלא נח שם כלל.

<u>בדברי המשנ"ב ושעה"צ ס"ק ו</u>

<u>העומד על האסקופה ונוטל חפץ מרה"ר ומעבירו כנגד גופו ומכניסו לרה"י</u>

דין זה הוא בגמ' [שבת דף ח:-ט], ונתבאר שם שבעומד על האסקופה ה"ז הנחה במקום פטור ולכן פטור, ויש בזה רק איסור דרבנן של החלפה.

והביא השעה"צ [ס"ק ו] את דברי ספר מעשה רוקח שכתב שנחלקו בזה הראשונים:

א] לפי רש"י והרמב"ם כיון שכשהאדם עומד ונח במ"פ, לכן כשהעביר את ידו עם החפץ מרה"ר לרה"י, באותה שעה שהיה החפץ בידו כנגד גופו הרי זה כאילו הניחו שם מעט, ולכן הוי הנחה במ"פ ואין חיוב דאורייתא.

ב] לפי הראב"ד [בהשגות על הרמב"ם פי"ב הי"ד] דוקא כשהחפץ נח מעט כנגד גופו אז חשיבא הנחה, ולא כשלא נח.

<u>המוציא מרה"י למקום פטור דרך רה"ר</u>

בספר הטור שהיה לפני הב"י כתוב שאסור להוציא מרה"י למ"פ אם עובר דרך רה"ר. וכתב הב"י הטעם גזירה שמא יעשה הנחה ברה"ר. והב"ח תמה ע"ז דמהכ"ת לחדש גזירה כזו, והט"ז האריך לקיים את דברי הב"י, והביא המשנ"ב [סוס"ק ה] את דברי הב"י והט"ז.[2]

<u>ביאור הלכה ד"ה ברשויות</u>

בענין מקום פטור העומד בצד כרמלית אי אמרינן בו דנעשה גם הוא כרמלית מטעם דמצא מין את מינו וניעור, עיין לעיל [סי' שמה סעיף יט] מה שנתבאר בזה.

<u>סעיף ב</u>

מקור ההיתר לטלטל מכרמלית לכרמלית הוא במרדכי סי ריט, והתיר גם בתרי גווני כרמלית כגון מים לבקעה, וכן התיר הטור להלן [סעיף ג] להוציא מקרפף יותר מבית סאתיים לבקעה. [ובספר שיירי כנה"ג הביא את הרא"מ שפירש בירושלמי (פ"ט שבת ה"ה) שאסור לטלטל בתרי גווני כרמלית, ורק בחד גוונא התיר כגון מים לים או מבקעה לבקעה, ולא הובאו דברים אלו בפוסקים].

ביאורים והערות

2. ולכאורה צ"ע דפשיטא דיש לאסור זאת מדרבנן שהרי עושה חצי מלאכה, דעוקר מרה"י ומעביר לאויר רה"ר, ונהי דאינו מניח שם ואין זו מלאכה ד"ת מ"מ גם חצי מלאכה נאסרה, ואף שבשער הציון [סי' שמט ס"ק יד] הביא שבספר אבן העוזר התיר עקירה לבד או הנחה לבד בדרבנן, כגון בין כרמלית לרה"י, מ"מ הביא שם שהבית מאיר חלק ע"ז ואסר. ועיין תוס' [עירובין דף פה. ד"ה בור] שמבואר שאפילו ברשויות דרבנן אסרו חצי מלאכה, כגון למלא מים מבור שהוא רה"י ולהוליך הדלי דרך אויר מבוי שלא נשתתפו בו אל החצר. וכן הביא החזו"א [סי' קג ס"ק יט] מהמרדכי המובא ברמ"א [להלן סי' שנה ס"א], ומהתוספתא [עירובין פ"ח ה"א] שהובאה להלכה ברמב"ם.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ג

מקור הדין של קרפף שלא הוקף לדירה, שאם שיעורו יותר מבית סאתיים עשאוהו רבנן ככרמלית, הוא בברייתא שבת דף נ.. דין זה נאמר בכל היקף מחיצות שלא נעשה לדירה. ביאור הגדר שלא הוקף לדירה יובא בע"ה להלן [סי שנח].

כל היקף מחיצות שלא נעשה בידי אדם כגון תל או סלע דינן כמקום שלא הוקף לדירה, ולכן תל או סלע ששיעורם עולה על בית סאתיים עשאום חכמים ככרמלית ואין מטלטלין בהן אלא בתוך ד' אמות. אמנם מן התורה דינם כרשות היחיד גמורה, והזורק לתוכם מרשות הרבים חייב חטאת, כמבואר בגמ' [עירובין דף מז:].

ומה שכתב השו"ע שמותר לטלטל מקרפף יותר מבית סאתיים אל כרמלית אף שמן התורה דינו של הקרפף כרה"י, מקור הדין הוא בגמ' [עירובין שם], דסלע שבים שהוא גבוה ג"ט אשר שיעורו יותר מבית סאתיים מותר לטלטל ממנו אל הים, דנתנו לו חכמים לענין זה דין כרמלית אף לקולא, כדי שלא יטעו לטלטל בתוכו יותר מד' אמות. ועיי"ש בתוס' [ד"ה ומאי] וברא"ש שהביאו בשם ר"ת שדין זה נאמר בכל מקום שדינו כקרפף, ולא רק בסלע שבים, ולכן התירו לטלטל מפתח מהגינה המוקפת מחיצות אל הכרמלית שבצידה.

<u>טלטול ממקום מוקף ג' מחיצות ופרוץ ברביעית לכרמלית שבצידו</u>

לדעת רוב הראשונים מקום מוקף ג' מחיצות דינו מן התורה כרשות היחיד, אמנם מתוך שהוא פרוץ במילואו ברוח הרביעית לכרמלית או לרה"ר, אסרינהו חכמים בטלטול ככרמלית [ובכלל זה מבוי שלא תיקנוהו בלחי או קורה].

ונחלקו הראשונים אם מותר לטלטל ממקום זה לכרמלית:

א. תוס' [שבת דף ט. ד"ה אע"ג] כתבו דמותר לטלטל ממקום זה לכרמלית, והובאו דברי תוס' בהגהת רע"א [להלן סי' שעד ס"ב] ובביה"ל [סעיף זה ד"ה ומותר].

ב. הרשב"א [עבודת הקודש שער ג' דין א'] אסר לטלטל ממקום זה לכרמלית, והובאו דבריו בספר נהר שלום [להלן סי' שעד ס"ב], ובביה"ל [שם ד"ה לכרמלית].

<u>להלכה</u> : המג"א [סי שעד ס"ק ג] הסתפק בזה, ורע"א ציין לתוס' [שבת דף ט. הנ"ל] שהחמירו. הביה"ל בסימן זה התיר ע"פ התוס' הנ"ל, ובסי' שעד [ס"ב ד"ה לכרמלית] הביא את דברי הנהר שלום שהחמיר בזה, וסיים הביה"ל דלכן נראה שאין להקל בזה.

<u>בדברי הביה"ל ד"ה קרפף</u>

הביה"ל הביא ג' שיטות בראשונים בביאור הגמרא [עירובין דף כג:] שארץ ישראל אינה רשות היחיד מדאורייתא:

א] תוס' [שם ד"ה דילמא] כתבו הטעם משום שמחיצות של א"י אינן עשויות בידי אדם אלא בידי שמים, ומחיצות אלו גריעי טפי ולכן רבים הבוקעין בהן מבטלין אותן [אף לרבנן דר' יהודה דס"ל בעלמא דלא אתו רבים ומבטלין מחיצתא].

ועיין במשנ"ב [סי' שסג ס"ק קיח] ובשעה"צ [ס"ק כד] שהביא שנחלקו האחרונים בביאור שיטת התוס':

א. מהמג"א [סי' שסג ס"ק ל] מבואר שדברי תוס' נאמרים גם במקום קטן כמו מבוי, שאם מחיצותיו יהיו עשויות בידי שמים ויבקעו בהן רבים, יבטלו הרבים את המחיצות גם לפי רבנן.

ב. בשו"ת כנסת יחזקאל כתב שדברי תוס' נאמרים רק לגבי היקף גדול, [ונקט שאם ההיקף גדול יותר מבית סאתיים

קנין הלכה

מראי מקומות

הוי היקף גדול][3] אבל בהיקף קטן כמו מבוי אין הרבים מבטלין מחיצותיו אף כשהמחיצות עשויות בידי שמים.

ג. החזו"א [סי' קז ס"ק א] דן לבאר בדברי תוס' שלא כתבו דבריהם אלא בהיקף גדול מאוד שאין בני אדם רגילים לעשות דוגמתו, בזה אתו רבים ומבטלי מחיצתא, [וכתב שזה כעין סברת הריטב"א דלהלן, שמחיצות המקיפות שטח גדול שאין אדם רואה א"ע כנמצא בתוך המחיצות אינן מחיצות, אלא שלפי תוס' רק מדין אתו רבים ומבטלי מחיצתא אמרינן שהמחיצות בטלות], וסיים החזו"א בצ"ע.

ב] הריטב"א [עירובין דף כב:] כתב בשם הרמב"ן[4] דבמחיצות המקיפות שטח גדול ואינן נראות וניכרות למי שעומד באמצע המחיצה אינן מחיצות, ולא נתפרש בריטב"א שיעור, אך כשהביא את הגמרא בעירובין [דף סז:] דאפילו כור ואפילו כוריים הוי רה"י כתב דוקא בכגון שיעור זה. ועיין נשמת אדם [כלל מט ס"ק ב] שהסתפק שמא לפי הריטב"א שיעור ההיקף הוא עד טז מיל, כמבואר בגמ' [בכורות דף נד:] שעד שיעור זה שולטת עינו של הרועה.

ג] הרמב"ן עצמו [עירובין דף נט.] כתב דדוקא מחיצות העשויות בידי שמים כהרים ובקעות, אמרינן דכשהן רחוקות טובא זו מזו עד שאין האדם רואה א"ע כנמצא בתוך מחיצות, אז אין דינן כרה"י, ולא במחיצות העשויות בידי אדם.

ד] עוד כתב הרמב"ן [שם בתירוץ שני] דמחיצה שאינה מעכבת וממעטת על הרבים כלום, אין בה תורת מחיצה.

<u>להלכה</u>: הביה"ל לא הכריע בין השיטות.

<u>בדברי המג"א ס"ק ג</u>

המג"א הקשה למה נקט הרמ"א שהאסקופה נעשית רה"י כאשר יש לה ב' מחיצות מן הצדדים, והרי בסי' שסא פסק הרמ"א דכדי שנאמר דפי תקרה יורד וסותם, בעינן שיהיו לתקרה זו ב' מחיצות כמין גאם דבוקות זו בזו. והוסיף שאין לומר דהפתח חשיב כמחיצה, דא"כ סגי במחיצה אחת מן הצד. וסיים דאפשר שדעת הרמ"א להחמיר לכתחילה, וציין למה שכתב בסי שסד [ס"ק ב].[5] עוד ציין המג"א לשו"ת מהרי"ל [סי' קו] שהחמיר כרבינו חננאל, דאף בג' מחיצות ל"א פי תקרה אלא אם יש גם ב' לחיים ברביעית, דזה מהני מדין צורת הפתח אף אם הפרצה יותר מעשר.[6]

והוסיף המג"א דלפי"ז יש עצה לגג שלפני הבית העומד על שני עמודים, לעשות לחיים כנגד העמודים לצד הבית, ואז יחשבו הלחי והעמוד לצורת הפתח, ואז נמצא שכל המקום שתחת הגג מוקף ע"י ג' צורות הפתח. ויבוארו דינים אלה של צוה"פ בהמשך הדברים.

הביה"ל [ד"ה שתי] הביא עוד שתי דיעות מהפוסקים בנידון הנ"ל כמה מחיצות בעינן מהצדדים:

א. הא"ר כתב דבעינן ב' מחיצות מהצדדים, והפתח אינו נחשב כמחיצה, ואף דבב' מחיצות מפולשות לא אמרינן פי

ביאורים והערות

3. וחידוש הוא שתהא נפק"מ דאורייתא בין בית סאתיים ליותר מבית סאתיים, דלכאורה שיעור זה אינו אלא מדרבנן.

4. כך הביא הביה"ל, וכן הובא בדפוסים הישנים שהריטב"א כתב כן בשם הרמב"ן, ובדפוסים החדשים יותר הביא זאת הריטב"א בשם מורנו הרב והיינו הרא"ה.

5. לכאורה כוונת המג"א לומר שלכתחילה החמיר הרמ"א שלא לדון את הפתח כמחיצה גמורה, ומתוך שאינו מחיצה גמורה אין די במחיצה אחת נוספת, אבל מ"מ כשיש ב' מחיצות מהצדדים המחיצה של הפתח מקשרת אותן, ואינן כב' מחיצות מפולשות. וכסייעתא לזה שיש סברא לדון את הפתח כמחיצה שאינה גמורה, ציין המג"א לסי' שסד [ס"ק ב] בסוגיא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, שדעת רש"י דכאשר בא למנוע את בקיעת הרבים לא סגי בדלת מצד אחד [אף דבעלמא בג' מחיצות הוי רה"י], אלא בעינן ב' דלתות משני צדדים, דכיון שהשלישית ע"י דלת בעינן דלת גם ברביעית.

6. ועיין במחה"ש שתמה דהא קיי"ל כרב באיסורי, ולפי רב לא בעינן שיהיו לחיים ברוח הרביעית.

קנין הלכה

מראי מקומות

תקרה, היינו במפולשות לרה"ר והרבים עוברים ביניהן, אבל בנידון דידן שהמחיצות מוליכות לגינה או לבית סגי גם בב' מחיצות שאינן דבוקות זו בזו אלא מפולשות.

ב. והגר"א והתו"ש כתבו דהפתח חשיב כמחיצה, ובאמת א"צ ב' מחיצות מהצדדים וסגי באחת.

<u>בדברי המג"א ס"ק ד והביה"ל ד"ה ומשקוף</u>

כל דברי המג"א לקוחים מסוגית הגמרא בשבת [דף ט.].

א] בתחילת דבריו כתב לגבי פתח מבוי, שיש בו אסקופה ואחריה דלת של המבוי, דאם האסקופה רחבה ד"ט והניח קורה רחבה טפח בחצי החיצון של האסקופה, הקורה מתרת את האסקופה, דכיון שיש שיעור ד' טפחים יש בזה תורת מבוי, ויש לקורה דין קורת מבוי. [והמג"א נקט בלשונו "פי תקרה יורד וסותם", אך כוונתו להיתר דקורת מבוי ולא לדין פי תקרה דאורייתא, שהרי אין כאן תקרה רחבה ד' טפחים].

ב] והוסיף המג"א דכאשר הפתח פתוח, אזי אף כשאין האסקופה רחבה ד"ט מהניא הקורה, כיון שכאשר הפתח פתוח הקורה נראית כשייכת לכל המבוי, ולא בעינן ד' טפחים מבחוץ.[7]

ג] וכל זה בפתח מבוי, אבל בפתח בית לא מהניא קורה להתירו, אלא בעינן תקרה רחבה ד"ט כדי לומר פי תקרה יורד וסותם, וכאשר האסקופה רחבה ד"ט וכולה מקורה אמרינן דין פ"ת יורד וסותם בין בפתח פתוח ובין בנעול, וכאשר אין האסקופה רחבה ד"ט אין כאן פי תקרה לעשות את האסקופה לרשות היחיד, [ומעתה צריך לדון אם דינה של האסקופה כברמלית או כמקום פטור].

ועיין בדברי רע"א שהוסיף דאם יש אסקופת מבוי רחבה ד"ט והניח קורה בחצי הפנימי, אזי אם הפתח פתוח, מתרת הקורה את המבוי. והוסיף רע"א שנחלקו הראשונים בדין זה: לרש"י ההיתר הוא רק מהחוד החיצון של הקורה, אך החצי החיצון של הקורה אסור, ולפי בעל המאור נתחדש כאן שיש כח בקורה למשוך גם את החצי החיצון של האסקופה ולגוררו לתוך המבוי, וגם הוא כלול בהיתר.

<u>האם העמודים עליהם עומד הגג נחשבים כצורת הפתח</u>

כתב המג"א [ס"ק ג] שאם הגג שלפני הפתח עומד על גבי שני עמודים, יכול להתיר את האסקופה ולעשותה רשות היחיד באופן נוסף [גם שלא על ידי מחיצת פי התקרה], והיינו שיעמיד בסמוך לקיר הבית קנה מכאן וקנה מכאן כנגד העמודים האלה, ויהיו קנים אלה תחת שני קצות הגג מימין ומשמאל, ואז תהיה כאן צורת הפתח מכל ג' הצדדים.[8]

ביאורים והערות

7. הביה"ל [ד"ה ומשקוף] תמה על המג"א דממ"נ, אם איירי במבוי הפתוח לרה"ר, הרי בזה מבואר בתוס' [שבת דף ט.] דלרבא דקיי"ל כוותיה [בהא דס"ל דבין הלחיים מותר בטלטול], מותר לטלטל מתוך הפתח לפנים גם כשהפתח נעול, ואם איירי בפתוח לכרמלית א"כ גם בפתח פתוח יש לאסור, לפי מה שפסק השו"ע [להלן סי שסה ס"ד] דאין לטלטל תחת הקורה בפתוח לרה"ר, וכ"ש שאין לטלטל בין הלחיים דהיינו תוך הפתח. והניח הביה"ל קושיא זו בצ"ע.

8. והנה המג"א לא ביאר מהו הקנה העליון של צוה"פ, [וכבר בדברי שו"ת מהרי"ל שהביא המג"א לעיל מיניה הוזכרה צוה"פ ולא נתפרש מהו הקנה העליון], והיה אפשר להעמיד שיש תחת קצה הגג מכל הצדדים קורה התואמת בו, וקורה זו יכולה לשמש כקנה עליון, אמנם מסתימת המהרי"ל והמג"א משמע שנקטו שקצה הגג הוא הקנה העליון, וכפי שמבואר ברמ"א בהלכות סוכה [סי' תרל ס"ב] ומקורו במרדכי והגמי"י, דסוף סכך מהוה קנה עליון של צוה"פ. ועדיין צ"ע דברמ"א שם מבואר דדוקא כאשר הקנה מגיע לסכך אמרינן שקצה הסכך הוי כקנה עליון, וכאן לא כתב המג"א דבעינן שהקנים האלו יגיעו עד התקרה. עוד צ"ע שהגר"א [שם] הביא ירושלמי שמבואר דקצה הסכך אינו מועיל להיחשב כקנה עליון כיון שלא נעשה לשם כך, ולכן החמיר המג"א שלא יועיל קצה הסכך להיחשב צוה"פ, וא"כ ה"נ יש

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>עוד בענין צורת הפתח משלשה צדדים, ביה"ל ד"ה הבולטין</u>

כתב המג"א [ס"ק ג] שאם העמיד קנים כנגד העמודים יש כאן צוה"פ מג' צדדים [והבית הוא המחיצה הרביעית] ושרי לטלטל תחת הגג שלפני הבית, והביה"ל הביא שהט"ז [סי שסה] כתב דלא מהני צוה"פ מג' רוחות, דחשש לשיטת הרמב"ם הסובר דאין להקיף רשות מכל ד' רוחות, א"נ מג' רוחות בצוה"פ, [וכפי שיובא להלן סי' שסב סעיף י], ומ"מ כתב הביה"ל דכל האחרונים העתיקו את דברי המג"א לדינא.

עוד הוסיף הביה"ל דלפי מה שיבואר להלן [סי' שסב] אין להחמיר אלא בצוה"פ שהיא יותר מעשר אמות, ולכן אם צורות הפתח שמן הצדדין אינן רחבות מעשר אמות, תועיל צורת הפתח גם ברוח הרביעית הפונה לרה"ר אף אם שיעורה יותר מעשר אמות. והחזו"א [סי' ע ס"ק כג ד"ה וכ' המ"ב] תמה על דברים אלו, דפשוט הוא שלפי הרמב"ם א"א לגדור את הרוח הרביעית בצוה"פ יותר מעשר אף ששתי הרוחות האחרות הן עשר או פחות, דכל שבסך כל ההיקף הפרוץ מרובה ורק צורות הפתח גודרות אותו, לא מהני צורת הפתח ביותר מעשר.

עוד העיר החזו"א [ד"ה כ' עוד] על מש"כ בשעה"צ [סעיף זה ס"ק טז] שאם הגג עומד לפני כמה בתים, דכתב המג"א דמהני ג' צוה"פ, מקצה זה ומקצה זה וצוה"פ אחת לאורך כל הבתים, וכתב השעה"צ שלכאורה אין זה מועיל אם יש בין בית לבית הפסק ג"ט או יותר, ותמה החזו"א ע"ז דכל שאין פרצה יותר מי' אמות בין הבתים, וכותל הבית מרובה מהפרצה, ניתרת רוח זו בעומד מרובה ושאר הרוחות בצורת הפתח, [ואין כאן דין פרצה דבקעי בה רבים להצריך צוה"פ, כיון שיש למקום דין חצר ולא דין מבוי].

<u>בדברי הרמ"א שאסור להכנים מהאסקופה לבית</u>

מה שכתב הרמ"א שאף במקרה שדין האסקופה כרשות היחיד, [כגון שיש בה ד' על ד' ותקרה ומחיצות מהצדדים], מ"מ אסור להכנים ממנה לבית, מקורו בהגהות מרדכי [סי' תנ בשם הראבי"ה בשם רבינו שמואל], ועיי"ש שטעמו מחשש שמא לא ידקדק היטב בשיעור, ויבוא להכנים גם מאסקופה שאין בה דע"ד, אשר אין לה דין רה"י אלא דינה כרשות הרבים [אם אינה גבוהה ג"ט ופתוחה לרה"ר][9] או כרמלית, והיינו שאין זה איסור מדינא דגמרא אלא הוראה למעשה שהנהיג הראבי"ה בשם רבינו שמואל. ועיי"ש דאסר גם להוציא מאסקופה זו לרשות שלפנים, שמא אין דינה כרה"י ונמצא מוציא מרה"י לרה"ר או לכרמלית.

<u>סימן שמז</u>

בסימן זה נתחדשו כמה פרטי דינים לגבי מלאכת הוצאה הנעשית ע"י שני אנשים, האחד עומד ברה"י והאחר ברה"ר.

מקור הדינים במשנה שבת דף ב. ובגמ' שם עד דף ג..

ונתבאר במשנה הנ"ל שאם שניהם עשו את מלאכת ההוצאה שזה עקר מרה"י והושיטו לאויר רה"ר, והאחר נטל מידו והניח

ביאורים והערות

להחמיר כאן. [אמנם עיי"ש בפמ"ג ובהגר"א שכתבו ליישב את קושית המג"א מהירושלמי].

ועיין חזו"א [יו"ד סימן קעב ס"ק ג] שכתב דנראה שהקנים מכאן ומכאן בצוה"פ צריכים לסתום מקצת הפתח, וכן קנה עליון צריך להיות בולט למטה מכל שטח התקרה, אבל התקרה עצמה אינה נחשבת לקנה עליון לצוה"פ וציין למג"א הנ"ל [או"ח סימן תרל] בשם הירושלמי. עוד יש לשאול שבגמ' [מנחות דף לג:] איתא דגם אכסדרה שיש לה פצימין מכאן ומכאן פטורה מן המזוזה ואין הפצימין נחשבים קנה של צורת הפתח הואיל ועשויים לחיזוק תקרה. וא"כ ה"נ העמודים שעליהם עומד הגג לא ייחשבו כצוה"פ הואיל ונעשו לחיזוק תקרה. ועיין בחזו"א הנ"ל [ד"ה והא] שכתב שאם האדם מעונין שהפצימין ישמשו לו כפתח ויתירו את הרשות הרי הם נהפכים מעתה להיות צוה"פ והוי רה"י, וגם מתחייבים פצימין אלו במזוזה. ועיי"ש עוד מש"כ בביאור הירושלמי דסוכה.

9. ובביאור הגר"א [מובא בביה"ל ד"ה הדין] כתב דאם יש לאסקופה מחיצות מן הצדדים אין דינה כרה"ר אף כשאינה גבוהה ג"ט.

ברה"ר שניהם פטורים, שזה עשה עקירה בלי הנחה וזה עשה הנחה בלי עקירה. אבל אם העומד ברה"י החזיק את החפץ בידו והעומד בחוץ נטלו ממנו והוציאו, העומד בחוץ חייב, שהוא עשה את כל מלאכת ההוצאה, דנטילת חפץ הנח בידו של אדם ברה"י היא עקירה מרה"י.[10]

לשון הגמרא היא דכאשר העומד בחוץ עשה גם את העקירה וגם את ההנחה אזי העומד בפנים לא עבר כלל וה"ז מותר. ותום' והרא"ש נתקשו למה לא עבר על לאו דלפני עור לא תתן מכשול, ואף באופן שהיה העומד בחוץ יכול ליטול את החפץ בלי סיוע של העומד בפנים, דאין בזה לאו של לפני עור כיון שאינו בגדר תרי עברי דנהרא, מ"מ פשוט לראשונים דיש איסור לסייע ידי עוברי עבירה, דהא חייב להפרישו מאיסור, כ"ש שלא יסייעו.[11]

האם יש איסור לסייע לנכרי לדבר עבירה

עיין מג"א [ס"ק ד] שכתב שמדברי הגמ' [ע"ז דף ו:] נראה שאיסור מסייע לא נאמר בנכרי, והיינו דאף שיש איסור לפני עור בנכרי, ואסור להושיט לו אבר מן החי אם הוא בתרי עברא דנהרא, מ"מ כשאין איסור לפני עור, כגון שהוא בחד עברא דנהרא, אין איסור מסייע, וראייתו מהגמ' [ע"ז שם] שהתירה למכור בהמה לנכרי לפני יום אידם, ולא אמרינן שמכשיל אותו בעבירה של הקרבת קרבן לעבודה זרה, אם יש לו בהמה אחרת, שאז הוי כחד עברא דנהרא, ואמאי אין איסור מצד שמסייע לנכרי, כשם שאסרו התום' והרא"ש דבר זה בישראל, אלא מוכח שלא גזרו בזה.

והרמ"א [יו"ד סי' קנא] הביא בזה מחלוקת הראשונים, דהמרדכי [פ"ק ע"ז] התיר למכור לנכרי צרכי ע"ז אם יכול להשיגם במקום אחר, והר"ן [שם] והרא"ש [שבת דף ג.] אסרו, וכתב דנהגו להקל בזה ובעל נפש יחמיר לעצמו. והש"ך [ס"ק ו] כתב שנראה שאין כאן מחלוקת, אלא שיש חילוק בזה בין נכרי לבין ישראל, שבנכרי אין איסור מסייע, משא"כ בישראל, והמרדכי שהתיר איירי בנכרי, והתום' והרא"ש שאסרו איירו בישראל. [ועיי"ש בהגהת דגול מרבבה שכתב שעיקר החילוק הוא בין מזיד לבין שוגג, דכיון

ביאורים והערות

10. ואף אם העומד בפנים עקר את החפץ מקרקע רה"י, מ"מ לא מיקרי זה עוקר וזה מניח, דכל שידו נחה והחפץ בתוכה ה"ז כאילו החפץ נח כעת ברה"י, והנוטלו מידו חשיב עוקר מרה"י. וכן כשהוציא ידו לרה"ר אין צריך להניחה על קרקע רה"ר, אלא כל שהביא את ידו עליו ונחה מעט הרי זו הנחה. [ועיין לעיל (סי' שמו ס"א) ובמשנ"ב (ס"ק ו) שנקט לעיקר כרש"י והרמב"ם שאפילו לא נחה ידו מעט חשיבא הנחה בשעה שהחפץ הגיע מול גופו, ושם איירי לגבי העומד במקום פטור ונוטל חפץ מרה"י ומעבירו לרה"ר. ויש לעיין אם זה נאמר גם בנ"ד כשעקר חפץ מקרקע רה"י ומוליך את ידו ע"מ להוציאו, דנימא דכאשר ידו עומדת כנגד גופו חשיב החפץ כמונח, לענין שאם אחד הושיט ידו לפנים ונטל מהיד המהלכת הוי כעוקר מרה"י, או דכיון שהכל נעשה בתוך אותה רשות אין זה מוגדר כהנחה ברה"י, ורק כשמביא חפץ מרשות אחרת אל מול גופו חשיב כמונח, וצ"ע].

11. כך הוא לשון תוס' [שבת דף ג. ד"ה דהא], והיינו שנקטו בפשיטות דמתוך שיש חיוב מדרבנן להפריש את ישראל מאיסור, כל שכן שלא יסייעו, וכן לשון הר"ן על הרי"ף [דף ב.]. והרא"ש [פ"ק דשבת סי' א] הביא ראיה לזה דהא אפילו קטן אוכל נבילות בי"ד מצווין להפרישו, כ"ש שלא יסייע לגדול לעבור עבירה [והובאו דבריו במג"א ס"ק ד]. [ואף שלהלכה נקטינן דאין בי"ד מצווין להפרישו, ורק אסור לספות לו איסור, נראה שהרא"ש נתכוין לומר דאם מצינו בגמ' שאפילו בקטן יש מצוה להפרישו, א"כ פשוט שאסור לסייע לגדול לעבור עבירה].

ובגליון הש"ס לרע"א על דברי תוס' הנ"ל ציין לספר טורי אבן על מסכת חגיגה [דף יג. ועיין באבני מילואים] שדן לומר דהחיוב להפריש מאיסור שייך רק כאשר אכן תהא תועלת ממעשהו, שהישראל לא יעשה איסור, אבל באופן שהישראל יכול לעשות את מעשה העבירה בלי סיוע, ואין בכח הישראל למונעו מזה, אפשר שאין איסור אף לסייעו במעשה האיסור, שהרי האיסור ייעשה בלאו הכי. אמנם השעה"צ [בסימן זה ס"ק ח] נקט שגם באופן שאין בידו למונעו מלעשות את האיסור, מ"מ אסור לסייעו במעשה זה. [ועיי"ש בשעה"צ שכתב דמשמע בגמ' (ברכות דף יט:) שהרואה את ישראל שהולך לעשות איסור תורה מחוייב מן התורה למונעו מהאיסור, ולכאורה צ"ע דבתוס' (שבת דף ג.) מפורש שכאשר אינו בתרי עברי דנהרא החיוב להפרישו מאיסור הוא רק מדרבנן].

קנין הלכה

מראי מקומות

שהאיסור לסייע ידי עוברי עבירה נובע מהחיוב להפרישם מעבירה, חיוב זה שייך רק בשוגג ולא במזיד,[12] וסתם גוי או מומר הוי מזיד, ואילו הסוגיא במסכת שבת (דף ב,ג) איירי בשוגג]. גם הטורי אבן על מסכת חגיגה [דף יג] באבני מילואים [ד"ה אין מוסקין] דן לומר שאין איסור מסייע בנכרי.

אמנם כתב המשנ"ב [ס"ק ז] שמדברי הגר"א [יו"ד שם ס"ק ח] וכן מדברי הפת"ש [שם ס"ק ב] בשם שו"ת אמונת שמואל נראה דס"ל דיש איסור מסייע גם בנכרי.

האם יש איסור מסייע למומר לעשות דבר עבירה

בש"ך [יו"ד סי' קנא ס"ק ו הנ"ל] השוה מומר לנכרי, דבשניהם לא נאמר איסור מסייע,[13] והמג"א [ס"ק ו] ציין לעיין בש"ך הזה.[14]

המושיט ידו מרה"י לרה"ר וחפץ בתוכה, בתוך ג' טפחים לקרקע

מקור הדין בגמ' [שבת דף צב.] דנחלקו אביי ורבא אם המושיט ידו חייב, והקשו בגמ' מהמשנה [דף ב.] בפשט ידו לחוץ פטור, ותירצו התם למעלה מג' הכא למטה מג'. ונחלקו המפרשים בביאור הגמרא:

א] הרמב"ם [פי"ג ה"ו] והרז"ה מפרשים שרבא הוא שחייב בהושיט ידו ואביי פטר, ונמצא שלהלכה דקיי"ל כרבא יש בזה חיוב, וכמו שהעמידו בגמ' דמיירי בתוך ג' טפחים לקרקע, ולא אמרינן דידו בתר גופו גרירא וייחשב החפץ כאגוד ברה"ר.[15]

ב] והרמ"ך בשם רבותיו פירש דאביי הוא שחייב בהושיט ידו, ורבא פטר, ונמצא דלפי מה שהעמידו בגמ' דברי אביי בתוך ג' טפחים לקרקע, פטר רבא גם בזה, והטעם כנ"ל משום דידו בתר גופו גרירא.

והמג"א [ס"ק א] הביא זאת כמחלוקת.[16]

ביאורים והערות

12. יל"ע בכוונת הדגמ"ר דבמזיד לא שייך חיוב להפרישו מאיסור, האם זה משום שאין אפשרות להפרישו בפועל, והוא יעשה מעשהו על כל פנים, ואם יכול להפרישו מהאיסור בכח הזרוע חייב להפריש גם את המזיד, או דכל עיקר חיוב ההפרשה לא נאמר אלא על השוגג בדבר, שחייב להודיע לו שיש בזה איסור ויפרוש מעצמו, ולא על המזיד. ולכאורה מזה שהתירו למכור לנכרי צרכי ע"ז כאשר יכול לקנותם במקום אחר, מוכח שגם כשיכול להמנע מלסייע לו לא הצריכוהו להמנע כיון שהוא מזיד.

13. בגליון מהרש"א על הש"ך [יו"ד סי' קנא הנ"ל] כתב שאינו יודע מקור לדברי הש"ך שאין חובה להפריש את המומר, עיי"ש.

14. ואף שהמג"א הביא קודם לכן מדברי החת"ס [ע"ז דף ו:] דאסור להושיט למומרים דבר איסור, אין מכאן הכרח דס"ל דיש בזה איסור מסייע, די"ל דתוס' איירו בתרי עברי דנהרא והאיסור הוא מן התורה משום לאו דלפני עור לא תתן מכשול, אך אין הכרח שבחד עברא דנהרא יש איסור מדרבנן לסייע למומר.

15. ועיין חזו"א [סי סב ס"ק כג] שנראה מדבריו דמה שחייבו הרמב"ם והרז"ה במושיט ידו לרה"ר בתוך ג"ט ונטל העני מתוכה, היינו כשנחה ידו מעט, דאז חשיב כהנחה ע"ג משהו, משא"כ אם לא נחה ידו אינו נחשב כמונח עד שיניח בעצמו ע"ג קרקע, ואם נטל העני תוך כדי תנועת היד אינו חייב.

16. ובעיקר דין חפץ הנמצא בתוך ג"ט לקרקע אם חשוב כמונח בה, מצינו כמה נידונים בגמרא:

הזורק מרה"י לרה"ר ועבר החפץ באויר רה"ר בתוך ג"ט לקרקע, נחלקו בזה בגמרא, דבדף צז. אמר רב חלקיה בר טובי דחשיב כמונח ברה"ר וחייב, ובדף ק. לגבי זורק ברה"ר ד' אמות ואחזתו הרוח והחזירתו לתוך ד' אמות אמר רבא דתוך ג"ט בעינן הנחה ע"ג משהו. ונחלקו הראשונים כמאן קיי"ל: א. הרמב"ם [פי"ג הט"ז] פסק כרבא דתוך ג' בעי הנחה ע"ג משהו. ב. הר"ח והרמב"ן [הובאו במ"מ שם] פסקו כרב חלקיה בר טובי דאף כשלא נח ע"ג משהו חייב. וע"ע בשו"ע [להלן סי' שנב סוף ס"ב] שנקט דחפץ תלוי באויר אינו נחשב כמונח בקרקע אף אם הוא בתוך ג"ט לקרקע, וזה כשיטת הרמב"ם, והגר"א שם נקט דחשיב כמונח, דפסק כר"ח והרמב"ן הנ"ל, ועיין ביה"ל [שם ד"ה גוללן].

ובגמ' [דף פ.] נתבאר עוד דאף רבא שהצריך הנחה ע"ג משהו היינו דוקא בזורק את החפץ, אבל אם מעבירו כשהוא מהלך, והחפץ בתוך ג' טפחים לקרקע מודה רבא שחייב, וכן פסק הרמב"ם [פי"ח הכ"ג] שהמעביר כמו שהניח ע"ג משהו. וכן אם מגרר חפץ ע"ג קרקע יותר

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>בדברי המג"א ס"ק ב</u>

הוציא חפץ מרה"י לרה"ר והניחו בידו של אדם אשר היא למעלה מעשרה טפחים, הביא המג"א [ס"ק ה] את דברי המ"מ [פי"א ה"ב] שציין לירושלמי שפטר בזה, וכן כתב הרשב"א [דף ה.], והביא המ"מ דיש חולקין, והם דברי התום' [שבת דף קב. ד"ה והוציאו] שכתבו דהניחו בפיו חשיבא הנחה אף למעלה מי"ט, דבטל הוא אגב רה"ר.

<u>העוקר פירות או שמן הצפים ע"ג מים</u>

כתב המג"א [סוף ס"ק ה] שאם עקר פירות או שמן מעל גבי המים פטור, ומקור הדין הוא בגמרא שבת [דף ה:]. בטעם הפטור כתב המג"א דהוא משום שלא עקר את הפירות והשמן מעל גבי מקום ד', וכעין זה כתב גם בשיטה מקובצת [ב"מ דף יט:] בשם הראב"ד, דהוי כעוקר מן האויר. ומלשון הגמ' והראשונים [בדף ה:] משמע שהחסרון הוא בזה שדבר צף על גבי המים נייד ולא נייח ואינו מונח כלל.

<u>הכנים חפץ מרה"ר והניחו בידו של אדם העומד ברה"י</u>

כתב המשנה ברורה [ס"ק ה] דמה שחייב השו"ע במי שהכנים חפץ מרה"ר לרה"י והניחו בידו של אדם העומד ברה"י אף שלא הניחו במקום רחב ד' על ד', הוא משום שידו של אדם חשובה לו כד' על ד', והמקור לסברא זו הוא בגמרא שבת [דף ה.].

ולכאורה צ"ע למה הוצרך המשנ"ב לטעם זה, והרי לעיל [סי שמה ס"ק יב] כתב המשנ"ב דאם הניח ברה"י חייב אפילו ע"ג קנה גבוה שאין בו ד' על ד', והטעם משום דברשות היחיד לא בעינן הנחה ע"ג מקום ד', וא"כ ה"נ בנותן בידו של אדם המונחת ברה"י. ומה שהוצרכו בגמ' לטעם הנ"ל דידו של אדם חשוב לו כד' על ד' הוא בנותן בידו של אדם העומד ברה"ר, אך המשנ"ב כאן איירי בעומד ברה"י.

וכתב בספר שונה הלכות דזה מתיישב ע"פ מש"כ הר"ן [דף ב:] דהך דינא שברשות היחיד לא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' היינו דוקא במונח ע"ג קנה, אבל במונח בידו של אדם לא חשיב כמקום ד' אלא מצד הסברא האחרת שידו של אדם חשובה לו כד' על ד'.

<u>סימן שמח</u>

מקור הדין שבסימן זה הוא בסוגיית הגמרא שבת דף ג:-ד. ומתבארים מהסוגיא ומהראשונים כמה הלכות:

א] אסור לכתחילה להוציא את ידו כשחפץ בתוכה מרה"י לאויר רה"ר למטה מעשרה טפחים.[17]

ב] נחלקו הראשונים אם מותר לכתחילה להוציא ידו כשחפץ בתוכה, לאויר רה"ר למעלה מעשרה:

א. תום' [ג: ד"ה כאן] התירו כיון שאינו מוציא את החפץ אלא למקום פטור.

ב. הרשב"א [בחידושיו ובעבוה"ק שער ג פרק ו] וכן המאירי אסרו להוציא לכתחילה. בטעם האיסור כתב הרשב"א שהוא

ביאורים והערות

מד' אמות חייב, דהמגלגל כעוקר [מג"א סי' שמח סוס"ק ד]. ועיין רמב"ם [המובא בב"י סי' שנא] שמי גשמים הנזחלים על הגג אין הנוטלן לרה"ר חייב כיון שהם אינם נחים ואין זו עקירה.

ולענין אי אמרינן דתוך ג"ט יחשב הנחה גם לקולא, כגון במעביר ד' אמות ברה"ר דנימא דהוי כאילו נח באמצע ואין כאן ד' אמות בבת אחת, עיין חזו"א [סי' סב ס"ק ו] שדן להוכיח מתוס' [דף ק] דרק לחומרא אמרינן דהוי כמונח, לחייבו אחר ד' אמות, ולא לקולא שייחשב כמונח תוך ד' אמות.

17. ולכאורה האיסור הוא מצד עצם הוצאת החפץ לאויר רה"ר, דאף שאין זו מלאכה שלימה שהרי לא הניח ברה"ר מ"מ רבנן אסרו גם עקירה בלי הנחה.

קנין הלכה

מראי מקומות

משום שמא ישכח ויניח את החפץ ברה"ר, או גזירה שאם יתירו להוציא למעלה מי' יטעה להוציא לתוך י', ואין זו גזירה לגזירה דכולא חדא גזירה.[18] ועיין ביה"ל [ד"ה בתוך] שהביא את דברי הרשב"א ומשמע דנוטה להחמיר כדבריו.

ג] מי שכבר הוציא את ידו לאויר רה"ר בתוך עשרה יש בזה כמה חילוקי דינים:

להחזירה לאותה חצר, אם היה שוגג הרי זה מותר. ואם היה מזיד, נחלקו הראשונים, הרמב"ם [פי"ג ה"כ] אסר להחזיר ידו, אלא תהא תלויה באויר רשות הרבים עד שתצא השבת, וכן פסק השו"ע בסתמא, והרמב"ן והרשב"א והר"ן כתבו שהתירו לו להחזירה מחשש שמא ישליך את החפץ מידו ויבוא לידי מלאכה. [ולשיטתם לא גזרו איסור להחזירה במזיד אלא כשהושיט ידו מבעוד יום, שבזה גם אם ישליך את החפץ מידו לא תיעשה מלאכה שלימה בשבת].[19]

ד] ולגבי דיעבד במי שהושיט ידו לאויר רה"ר למעלה מעשרה, כתב הרשב"א דמותר להחזירה לאותה חצר ולא קנסוהו.

ה] אם בא להחזיר את החפץ לחצר אחרת בין אם יושיטנו לשם ובין אם יזרקנו לשם, ה"ז אסור אף בשוגג, דקנסוהו שלא תיעשה מחשבתו.[20] וגם לראשונים שהובאו בס"ק ג שכתבו שלא קנסוהו במזיד אם הוציא ידו בשבת, מחשש שמא ישליך את החפץ ויבוא לידי מלאכה, הייינו דוקא להחזירה לאותה רשות אך לא לרשות אחרת.[21]

ו] הושיט ידו מרשות היחיד לאויר כרמלית בתוך עשרה טפחים, כתב השו"ע דמותר להחזירה לאותה חצר בכל גווני אף כשהוציא במזיד,[22] בין כשהוציא מבעוד יום ובין שהוציא משחשיכה, אמנם לענין נתינת החפץ בחצר אחרת נחלקו הפוסקים, המג"א התיר,[23] והא"ר אסר, וכן נקט המשנ"ב לאיסור.

ביאורים והערות

18. מסגנון הרשב"א משמע לכאורה דמה שאסר להוציא למעלה מעשרה הוא רק כאשר כוונתו להחזיר את החפץ לאותה חצר, ולאו דוקא כשנתכוין מתחילה לפנות את החפץ מחצר זו לחצר אחרת או להוציאו לרה"ר, וכן משמע מסתימת דברי התוס' שהתירו להוציא את ידו לרה"ר למעלה מי"ט.

אמנם הרמב"ם [פי"ג ה"ו] הביא את ההלכה הזו באופן שהוציא את ידו מחצר זו לאויר רה"ר על מנת להעבירה לחצר אחרת, וכן משמע בגמרא [דף ד.] שהגזירה היא משום דאתעבידא מחשבתו, והיינו שמתחילה נתכוין להוציאה לחצר אחרת [או עכ"פ שלא יהא החפץ בחצר זה, כלשון רש"י שם], ולפי"ז אין מקור לגזור בלמעלה מעשרה במי שלא נתכוין כלל להוציא את החפץ למקום אחר אלא כוון להחזיר לחצר זו, אמנם לפי סתימת לשון הרשב"א הנ"ל יש לאסור בזה.

19. ולדעת הרמב"ם [ורש"י] הסוברים שהקנס שלא להחזיר אף לאותה חצר נאמר בהושיט ידו משחשיכה, דן הביה"ל [ד"ה ויש] אם גזרו גם כשהושיט מבעוד יום, דיש מקום לומר דכיון שתחילת המלאכה היה מבעוד יום אולי לא גזרו בזה, וכתב דכן מצא במאירי, אמנם בר"ן וברשב"א [עבודת הקודש] משמע לאיסור בזה.

20. אמנם אם מתחילה לא נתכוין להוציא לאותה חצר רק לרה"ר, כתב המג"א [ס"ק א] דלפי הרמב"ם לא גזרו ושרי להחזירה לחצר אחרת כשהוציא בשוגג, כיון שלא נעשית מחשבתו שחשב להוציא מרה"ר. ולדעת רש"י ותוס' גזרו גם בזה, דסו"ס נעשית מחשבתו לפנות את החפץ מהחצר הזו.

21. וכתב הרשב"א דהאיסור ליתן את החפץ לחצר אחרת הוא גם כשהושיט ידו למעלה מעשרה, והובאו דבריו בא"ר, ובשעה"צ [ס"ק א]. והנה הרשב"א כתב דטעמו כדי שלא תיעשה מחשבתו, ולפי"ז טעם האיסור הוא מחמת הגזירות המבוארות בסוגית הגמ' [דף ג-ה], וכן הסיק בשעה"צ שם. [ומתחילה סבר השעה"צ שטעם האיסור בלמעלה מעשרה הוא מחמת מלאכת מושיט מרה"י לרה"י, והביא דאף בשתי דיוטות יש בזה איסור דרבנן, והיינו דגזרו בזה מלאכת מושיט מדרבנן, ולפי טעם זה סבר השעה"צ דהאיסור הוא רק להושיט לחצר האחרת, אך שרי לזרוק החפץ לשם, אמנם מאחר שברשב"א נתפרש טעם האיסור כדי שלא תיעשה מחשבתו, למד מזה השעה"צ שאין זה מחמת מלאכת מושיט אלא גזירה בפ"ע].

22. המג"א [ס"ק ד] נקט שלענין מזיד אין להקל בכרמלית, וטעמו דרק בשוגג היקל הב"י, דבשוגג טעם האיסור משום גזירה אטו מזיד, ובכרמלית הוי גזירה לגזירה, אבל במזיד האיסור הוא משום קנס, ונקט המג"א שגם בכרמלית קנסו. אמנם בשעה"צ [ס"ק ט] הביא כמה אחרונים [א"ר, ח"מ, בגד"י, חיי"א] שנקטו שגם במזיד לא קנסו בכרמלית.

23. והיינו בשוגג כמבואר בהערה הקודמת, שלפי המג"א לא הקילו בכרמלית אלא בשוגג ולא במזיד.

קנין הלכה

מראי מקומות

ביאור דברי המג"א ס"ק ד והגהת רע"א

תחילת דברי המג"א במה שדן לחלק בין שוגג שאיסורו מטעם גזירה לבין מזיד שאיסורו מטעם קנס, נתבאר בהערה 22. מה שהוסיף המג"א להקשות על השו"ע שיש לאסור בכרמלית מכח דברי תוס' [שבת דף ד. ד"ה ומ"ש], ביאור הדברים הוא דהנה בגמרא אמר ר"נ לרבא דלהחזיר לאותה חצר שרי, ולחצר אחרת אסור, והקשה לו רבא מאי שנא בין אותה חצר לחצר אחרת, ותמהו תוס' [שם] דהחילוק פשוט, דבחצר אחרת יש מלאכה מן התורה והיא מלאכת מושיט, שנתבארה להלן במשנה [ר"פ הזורק דף צו.] דהמושיט מרה"י לרה"י דרך אויר רה"ר חייב. ותירצו תוס' שני תירוצים:

א] בגמרא [דף ד.] איירי כאשר שתי החצרות אינן בדיוטא אחת [פירוש באותו צד של רה"ר] אלא בשתי דיוטות [פירוש בשני צידי רשות הרבים זו כנגד זו], שבזה אין חיוב מן התורה.[24]

ב] עוד תירצו בתוס' דמיירי בדיוטא אחת וכגון שאין מפסיק רה"ר בין החצירות. והמג"א פירש תירוץ זה שמפסקת כרמלית בין החצירות, והאדם הושיט ידו לאויר הניגלית ואסרו לו ליתן בחצר האחרת והתירו להחזיר, וע"ז הקשו ומאי שנא, דאין כאן מלאכת מושיט כיון שאין רה"ר מפסקת. וע"ז תירצו בגמרא דלחצר אחרת אסור משום דאיתעבידא מחשבתו, ומזה למד המג"א שהסוגיא איירי גם בכרמלית ודלא כהב"י. אמנם בספר אבן העוזר כתב לפרש את התירוץ השני של תוס' דלא נתכוונו לומר שכרמלית מפסקת בין החצרות והאדם הושיט ידו לכרמלית, אלא האדם הושיט ידו לרה"ר שבצד החצירות ומשם הוא בא להושיט את החפץ לחצר האחרת, וכל כה"ג אין בזה חיוב משום מלאכת מושיט, דבעינן שיושיט את החפץ לרה"י האחרת דרך רה"ר המפסקת ביניהם.

האם גזרו מדרבנן מלאכת מושיט כשמפסקת כרמלית בין הרשויות

כתב רע"א בהגהתו דלפי ביאור המג"א הנ"ל בתוס', דמיירי שמפסקת כרמלית בין הרשויות והאדם מושיט מרה"י לרה"ר דרך אויר הכרמלית, מוכח מתוס' דס"ל שלא גזרו מדרבנן מלאכת מושיט בכרמלית, דאת"ל דגזרו הדרא קושיית תוס' לדוכתא דהחילוק בין חצר זו לחצר אחרת הוא שבחצר אחרת יש מלאכת מושיט מדרבנן. וכן נקט המג"א בפשטות גם בסי' שנה [ס"ק יא]. אמנם כתב רע"א דלפי ביאורו של ספר אבן העוזר הנ"ל בתוס' אין ראיה מתוס' לדין זה, דתוס' לא נתכוונו לומר שיש כרמלית בין החצרות והוא מושיט דרך הכרמלית. עוד ציין רע"א לפמ"ג [סימן שמו מ"ז ס"ק א ד"ה ודע] שהסתפק בדין זה. והמשנ"ב להלן [סי שנה ס"ק יט ושעה"צ ס"ק יז] נקט כהא"ר שיש איסור מושיט גם בכרמלית וגם למעלה מעשרה טפחים, אמנם בשתי דיוטות כתב המשנ"ב [שם] בשם הא"ר והב"מ דשייך להושיט בכרמלית למעלה מעשרה, ולמטה מעשרה אסור מדרבנן, ולזורק מרה"י לרה"י שרי אפילו כשמפסקת רה"ר באמצע אם זורק למעלה מעשרה.[25]

ביאורים והערות

24. משמע לכאורה מתירוץ זה של תוס' דבשתי דיוטות אין איסור מצד מלאכת מושיט אף מדרבנן, דאל"כ אכתי צ"ע מה הקשו בגמר "ומאי שנא", דהא לחצר אחרת יש איסור מושיט מדרבנן משא"כ כשמחזיר לאותה חצר. וזה צ"ע דהא במשנה [דף צו.] איתא דבשתי דיוטות פטור, והיינו פטור אבל אסור. ועיין פמ"ג במ"ז שהקשה זאת, ונדחק בתירוצו.

25. **תוספת עיון**

המעביר חפץ מרה"י לרה"י אחרת דרך רה"ר כשהוא מהלך, כתבו תוס' [שבת דף ב. ד"ה שבועות] שגם זו מלאכה מכלל מלאכות ההוצאה, ודימו זאת למושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר, ובעירובין [דף לג. תוד"ה והא] כתבו שהמעביר חפץ מרה"י לרה"י דרך רה"ר, והלך ד' אמות ברה"ר חייב אפילו כשהרשויות היחיד הן זו כנגד זו, ולאו דוקא בדיוטא אחת. רע"א [דרוש וחידוש שבת דף ה:] פירש בכוונת תוס' שהחיוב הוא מדין העברת ד' אמות ברה"ר, ולמד מדבריהם שהמעביר ד' אמות ברה"ר חייב גם כשלא עקר ברה"ר ולא הניח ברה"ר. והחזו"א [סי' סב ס"ק יט אות ג ד"ה והגרע"א] תמה על דברי רע"א, דבודאי אין חיוב על העברת ד' אמות ברה"ר בלי עקירה והנחה ברה"ר, ואת דברי התוס' בעירובין [דף לג. הנ"ל] פירש החזו"א דהיינו מעין מלאכת מושיט, וכדמוכח בתוס' שבת [דף ב. הנ"ל]. ועיי"ש

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שמט

סעיף א

מקור הדין של השו"ע הוא בגמ' עירובין דף מח.

ועיין ביאור הגר"א [ס"ק א] דביאר שכוונת הטור והשו"ע שכתבו "כל אדם יש לו ד' אמות" לאפוקי מדעת הראב"ד [בהשגות פי"ב הט"ו הובא בחידושי הרשב"א שבת דף ח:] שסובר שאסור לאדם לטלטל ברה"ר פחות מד' אמות, משום שעלול לטעות ולטלטל ד' אמות, ורק מי שיש לו ד' אמות בקביעות, כגון ששבת שם או שיצא מחוץ לתחומו הותר לטלטל בתוך אותן ד' אמות. ולא קיי"ל כהראב"ד אלא לכל אדם מותר לטלטל פחות מד' אמות.

<u>שיעור ד' אמות באמה דידיה</u>

בגמרא [עירובין דף מח.] איתא דשיעור ד' אמות משערים בכל אחד לפי מה שהוא, שאם הוא ענק או ננס משערין באמה דידיה, בין לקולא ובין לחומרא, [ורק למי שהוא ננס באיבריו, כגון שגופו בינוני ואמתו קטנה, בזה הקלו ליתן לו אמות בינוניות].

ונחלקו הראשונים בדין זה:

א] ברמב"ם [פי"ב הט"ו] מבואר דנתחדש כאן דין בדאורייתא, והיינו שאדם גדול באיבריו רשאי להעביר ברה"ר שיעור ד' אמות דידיה, ולא משערין באמות בינוניות, וכן מבואר גם בסמ"ג [לאוין סה], ומובא באור גדול למשניות [עירובין פ"ד מ"ה], וכן דייק החזו"א [סי קיב ס"ק יא] מהרשב"א.

ב] בתוס' רי"ד [עירובין דף מח מה"ת] כתב דדוקא לענין תחומין משערין בד' אמות דידיה, אבל לענין מלאכת העברת ד' אמות משערין באמה בינונית הנקראת [בגמ' עירובין שם] אמה של קדש.[26]

והנה מסתימת הטור והשו"ע משמע כהרמב"ם והרשב"א שגם לענין מלאכת העברת ד' אמות ברה"ר משערין באמה דידיה. אמנם בפמ"ג [א"א ס"ק א] נקט בפשיטות שלענין מלאכת העברת ד' אמות ברה"ר אין לשער אלא באמה בינונית, ומה שהתיר השו"ע לטלטל באמה דידיה היינו כאשר מניח את החפץ באמצע, ועיקר ההיתר הוא שבתוך הד' אמות שיש לו מותר לטלטל בכולן. [ואסור להציא חוץ להן אף כשמטלטל את החפץ פחות מד' אמות, וכדלהלן]. אמנם בשער הציון [ס"ק ג] הניח זאת בצ"ע, דמפשטות הגמרא משמע שמותר ליטול חפץ מתחת מרגלותיו ולהניחו תחת מראשותיו. והחזו"א [סי' קיב ס"ק יא] חיזק את שיטת השעה"צ מכח משמעות הרמב"ם והרשב"א.

וכתב החזו"א [שם ד"ה שו"ר] שאף להרמב"ם והרשב"א משמע ששיעור זה של ד' אמות דידיה הוא רק למי שעומד במקומו ומטלטל את החפץ בתוך הד' אמות שהוא עומד בהן, אבל למי שמעביר את החפץ תוך כדי הילוך, משערים באמה בינונית בכל

ביאורים והערות

עוד בחזו"א [אות ה] שהביא שהרשב"א והריטב"א [עירובין דף צז.] נקטו דלא כתוס', וכתבו דהמעביר מרה"י לרה"י והלך ד"א ברה"ר אין בו אלא איסור דרבנן, וכן הרמב"ם [פי"ג הי"ח] לא כתב אלא מושיט ולא מעביר, ולכן נקט החזו"א להלכה שאין בזה אלא איסור דרבנן. [ורע"א בתשובות חדשות סי' א חשש לדברי תוס' שיש בזה איסור תורה].

ולענין אם מלאכת מושיט נאמרה רק כשאדם אחר מקבל את החפץ, כפי שהיה בעבודת הלויים, בירושלמי פרק הזורק איתא דדוקא ע"י שנים הוי מלאכה, והובא בביה"ל [להלן סי שנד ס"א ד"ה אלא, וכתב הביה"ל דאפשר דמ"מ גם באדם אחד יש בזה איסור דרבנן] אמנם החזו"א [שם] הביא שהרמב"ם השמיט תנאי זה דבעינן שני בנ"א, וכתב דנראה שהוא משום שהבבלי לא הזכיר תנאי זה.

26. במשנה כלים [פי"ז מ"ט] איתא האמה שאמרו באמה הבינונית, ופירשו הר"ש והרא"ש כגון לענין ד' אמות ברה"ר וכו', ומשמע דמשערים ד' אמות באמה בינונית כהתורי"ד. ולפי החזו"א המובא להלן בסמוך מתבאר שאף לשיטות הרמב"ם והרשב"א משכח"ל שמשערין באמה בינונית, כשלא בירר לו ד' אמות, ובאופן זה יתפרשו גם דברי הר"ש והרא"ש.

קנין הלכה

מראי מקומות

גוונא, וכן אם בירר לעצמו ד' אמות למזרח ומטלטל את החפץ ע"י הושטתו למערב או זורקו, סגי בד' אמות בינוניות. וגם במי שעומד במקומו הסתפק החזו"א [שם ד"ה ויש] אם כל מי שעומד ברה"י באקראי, יש לו ד' אמות דידיה, או דוקא בקבע כאן. והוסיף דאפשר דלמאי דפסק השו"ע [לקמן סימן שצו] לענין תחומין שאין לו אלא ד' אמות וצריך לבררן, אפשר דלא יהבינן ליה ד' אמות דידיה לענין טלטול עד שיבררן.

<u>הוצאה מתוך ד' אמות אל מחוצה להן</u>

מלבד הדין הנ"ל [דמותר לטלטל ד' אמות באמה דידיה] כתב רש"י בעירובין [דף מה:] דיש איסור מדרבנן להוציא את החפץ מתוך ד' אמות שלו אל מחוץ להן, אף כשאינו מטלטל אלא שיעור מן מועט, דרבנן עשו את הד' אמות האלו כעין רה"י, [ועיי"ש במהרש"ל]. גם ברמב"ם [פי"ב הט"ו והט"ז] מבואר כן, דאסור להוציא מתוך הד' אמות אל מחוצה להן.[27] אמנם מהמשנה ברורה [להלן ס"ק יד] מבואר דאינו סובר איסור זה כלל,[28] אלא העמיד את דברי השו"ע בסעיף ד [שהם דברי הרמב"ם הנ"ל פי"ב הט"ז] באופן שמעביר את החפץ ד' אמות. אמנם בספר אור גדול על המשנה בעירובין [פ"ד מ"ה] ובחזו"א [סי' קיב ס"ק יא סוד"ה שו"ר] נקטו בדעת הרמב"ם שיש איסור להוציא מד' אמותיו אל מחוצה להן, וכתב החזו"א שהוא מדרבנן.

כתב המג"א [ס"ק א] שאותן ד' אמות שכתב השו"ע הן מצומצמות. ביאור דבריו דבגמ' [דף מח.] נחלקו ר"מ ור"י בביאור הפסוק שבו איש תחתיו, ר"מ אומר דשיעור תחתיו היינו גופו שלש אמות, ואמה כדי להושיט ידיו ורגליו. ור"י אמר גופו שלש אמות, ואמה כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו ויניחנו תחת מראשותיו. ואמרו בגמרא דאיכא בינייהו ד' אמות מצומצמות, ופירשו הרי"ף והרא"ש דשיעורו של ר"מ הוא המצומצם. והרמב"ם [פי"ד הט"ו] פסק כר"מ, ועיי"ש בכ"מ שביאר טעמו, משום שבגמ' [עירובין דף ג:] נקטו לענין טפחים דמשערין במצומצמים, ונקט הרמב"ם דה"נ לענין אמות משערין במצומצמות.

<u>סעיף ב</u>

מקור הדין הוא בגמ' עירובין דף נא. אמר ר' אחא בר יעקב המעביר ד"א ברה"ר אינו חייב עד שמעביר הן ואלכסונן. ונחלקו הראשונים בזה. [תוס' שם ד"ה כזה].

א] דעת הרשב"ם שמרבעין ד"א מרובעות ברה"ר לפי רוחות העולם, וכאשר מטלטל לצפון או למזרח אין לו אלא ד' אמות, ורק כאשר מטלטל לאלכסון העולם יש לו אלכסון, וכן דעת הרא"ש.

ב] דעת ר"ת שלכל כיוון שיטלטל אינו חייב אלא בשיעור אלכסון של ריבוע הנ"ל, דהיינו ה' אמות ושני חומשים.

<u>להלכה</u>: השו"ע כתב בסתמא דנותנין לו אלכסון, וכתב המשנ"ב [ס"ק ו] שנקט השו"ע כר"ת, ועיין ביה"ל שכתב דכן דעת הרמב"ם ורש"י והרשב"א והריטב"א.

<u>שיטת הרמב"ם</u>

הרמב"ם [פי"ב הי"ט] כתב דאין היתר לטלטל אלא עד ארבע אמות, ומה שנאמר בגמ' דבעינן אלכסון היינו שאינו חייב מן התורה

ביאורים והערות

27. ועיין בספר אור גדול על המשניות [פ"ד עירובין מ"ה] שהאריך בזה, וכתב דלפי רש"י דין זה נאמר רק במי שאותן ד' אמות הן מקום שביתתו, כגון שיצא מחוץ לתחום, ולהרמב"ם דין זה נאמר בכל אדם.

28. והיינו באדם שיש לו אלפיים אמה לתחום שבת ורק לענין דיני העברת ד' אמות ברה"ר נתנו לו ד' אמות דידיה הן ואלכסונן, שבזה דעת המשנ"ב דלא נאמר איסור להוציא מאותן ד' אמות אל מחוצה להן כל שאינו מעביר את החפץ ד' אמות.

קנין הלכה

מראי מקומות

עד שיטלטל הן ואלכסונן.[29] ומאידך מלשון הרמב"ם [שם הי"ח] מבואר שרשאי אדם לטלטל בכל המרובע הזה שהוא ד' אמות על ד' אמות, ונמצא מטלטל ה' אמות וב' חומשין. וכתב הגר"א שהרמב"ם בהלכה יח איירי במי שברר לו מרובע של ד"א[30] והוא אכן רשאי לטלטל בכולו, גם באלכסונו, ובהלכה יט איירי במי שלא ברר לו ד' אמות, ואעפ"כ אינו חייב עד שיטלטל שיעור הן ואלכסונן, והמשנ"ב [ס"ק טז] הביא את דברי הגר"א האלו. עוד כתב המשנ"ב [ס"ק ז] שהאחרונים הסכימו להחמיר כהרמב"ם.

סעיף ג

מקור הדין הוא בדברי ר' יהודה במשנה עירובין דף צה. לגבי המוצא תפילין, וכן פסק הרמב"ם [פי"ב הי"ז] אף לגבי חפצי הרשות. אמנם כיון שיש ראשונים שאסרו זאת משום דאוושא מילתא, לכן כתב המשנ"ב [ס"ק יג] דלדבר הרשות טוב לחוש לדעת האוסרים. וכתבו האחרונים דיש להקפיד שלא להוציא את החפץ מתחומו, או דמיירי בחפץ של הפקר.[31]

עיין ביה"ל [ד"ה וחבירו] שכתב דמלשון השו"ע משמע שההיתר להעביר מחבירו לחבירו הוא רק בריבוי בני אדם, והביא שבפמ"ג [סי' רסו] כתב דאפשר לעשות כן אף בשני בני אדם, שכל אחד ימסור לחבירו.

עיין ט"ז [ס"ק א] שכתב דאלו שעושין הכנסת ס"ת בשבת, ומטלטלים את הס"ת דרך הרחוב שהוא כרמלית ע"י הושטה מאחד לחבירו בפחות מד' אמות, עדיין באיסור הן עומדים משום ההוצאה מרה"י לכרמלית, וההכנסה מהכרמלית לבית הכנסת. ומבואר בט"ז דפשיטא לו דכשם שאסרו במשנה [דף ב.] זה עוקר וזה מניח מרה"י לרשות הרבים, כן אסור לעשות כן מרה"י לכרמלית. ובספר אבן העוזר כתב דדין זה עוקר וזה מניח מרה"י לכרמלית תלוי במחלוקת המבוארת בסי שנב, ודעת האה"ע עצמו להתיר זאת.

והוסיף דאף לדעת האוסרים שם מ"מ לדבר מצוה שרי, ולכן לצורך מילה שרי, כשם שמתירין להוליך פחות פחות מד' אמות בכרמלית כשהוא לדבר מצוה, ובספר בית מאיר נחלק עליו דכיון שזה עוקר וזה מניח הוי שבות חמור,[32] א"כ אין להתירו בכרמלית,[33] ואין לטעון דזה דבר מצוה, כיון שאפשר למול גם בביתו של התינוק. ועיין בשעה"צ [ס"ק יד] שהביא את דברי האה"ע הנ"ל וסיים "אבל בבית מאיר חולק עליו ואוסר גם באופן זה."[34]

ביאורים והערות

29. וכתב שכדברי הרמב"ם מדוייק, שלא אמרו דמותר לטלטל הן ואלכסונן אלא שאינו חייב עד שיטלטל הן ואלכסונן, וכן כתב הב"ח.

30. ועיין חזו"א [סימן פ לדף מה. ד"ה מתני'] שכתב דמיירי שברר את הד' אמות בשבת, ודן אם האי ברירה נעשית ע"י הילוך או דסגי במחשבה לחוד, וסיים דמשמע דסגי במחשבה.

31. וכתב המשנ"ב [ס"ק יא] בשם האחרונים דמיירי שלא זכה בחפץ זה שום אדם, שאם זכה הרי הוא כרגלי הזוכה ואסור להוציאו מתחומו.

32. כמבואר בתוס' עירובין [דף לג.] שלא התירו שבות זו בין השמשות.

33. עוד כתב הב"מ דמש"כ האה"ע שנוהגין להתיר פחות פחות מד' אמות בכרמלית לצורך המילה אינו ברור כלל, דהא לא התירו אלא בכמה בני אדם שכל אחד מוליכו פחות מד אמות, ולא באדם אחד שיוליכנו פחות פחות מד"א.

34. <u>תוספת עיון</u>

בספר אבן העוזר הנ"ל כתב טעם נוסף להתיר הוצאת תינוק מרה"י לכרמלית, ע"י שאשה העומדת בכרמלית תושיט ידיה אל רה"י ותיטול משם את התינוק, ותשהה את ידה מעט עם התינוק בתוך הבית ואח"כ תוציא את התינוק בידיה. היתר זה הוא ע"פ דברי תוס' [עירובין דף כ. ד"ה והא], והרא"ש [פרק י עירובין סי' ו] המובאים במג"א [סי' שנ ס"ק ב] שכתבו דהא דשרי להושיט ראשו מרה"י לאויר רה"ר ולשתות [אי לאו גזירה], ולא אסרינן משום שהמים באים מרה"ר אל תוך גופו הנמצא ברה"י, הוא משום שאדם העומד ברה"י ומושיט ראשו או ידו לאויר רה"ר, דין הראש או היד כמקום פטור, דאינם בטלים לרשות הרבים שהם בתוכה וגם אינם נגררים אחר גופו הנמצא ברה"י. ומעתה כאשר מושיט ראשו לאויר רה"ר ושותה והמים נחים מעט בפיו הו"ל החלפה מרה"י לרה"י דרך מ"פ, וכתבו התוס' דהכא לא גזרו איסור החלפה, כיון שהמים חייבים לנוח מעט בפיו קודם שיבלעם ואין לגזור דילמא אתי לאפוקי להדיא.

קנין הלכה

מראי מקומות

עיי"ש בט"ז שכתב בתוך הדברים דאף ע"י נכרי אין להוציא את הס"ת מרה"י לכרמלית. והביה"ל [סעיף ג ד"ה וליתנו] תמה דהא הוי שבות דשבות במקום מצוה, וכתב דהט"ז אזיל לשיטתו [בסי' שז] שלא התיר אמירה לנכרי בכרמלית אף לצורך מצוה, משום דמיחלפא ברה"ר, אך להלכה נקטינן להקל בזה.[35]

סעיף ד

מקור הדין של השו"ע הוא במשנה עירובין דף מה.. והנה דין זה של המשנה יכול להתפרש בשני אופנים, האופן האחד מדיני תחומין, שיצאו כמה אנשים מתחומם ולכל אחד יש מעתה רק ד' אמות, וגם את חפציו והאוכל שעמו אינו רשאי להוציא מאותן ד' אמות. והאופן האחר מדיני מלאכת העברת ד' אמות ברה"ר, דלא מיירי ביצאו מחוץ לתחום, ומ"מ כיון שכל אחד מהם נמצא ברה"ר ואסור לטלטל יותר מד' אמות [אף אם יעשה הנחה בינתיים, כמבואר להלן סעיף ה], ונאמרו בזה ההלכות המובאות במשנה ובסעיף זה.

ובמשנ"ב [ס"ק יד] ובשעה"צ [ס"ק טו] ביארו את דברי השו"ע כאן כהאופן השני, דאין עוסקין כאן בדיני תחומין רק באיסור העברת ד' אמות ברה"ר. [ודלא כהתו"ש שביאר זאת בדיני תחומין].

<u>לאיזה צד מברר את הד' אמות, מג"א ס"ק ה</u>

עיין מג"א [ס"ק ה] שכתב דלפי מש"כ הרמ"א [סי' שצו ס"א] דכאשר נותנין לאדם ד' אמות הוא באמצען, ואין לו לכל צד אלא שתי אמות, ה"נ יהא בסעיף דידן, ולכן כאשר יש ביניהם שש אמות לא יוכלו לאכול ביחד אלא צ"ל שיש שלש אמות. ועיין בסימן שצו [מג"א ס"ק א] שתמה על מש"כ הרמ"א דהוא באמצען, דמהשו"ע [כאן] שכתב שש אמות מוכח שכל אחד יכול לברור לו את הד' אמות לאיזה רוח שירצה, וכתב דכן דעת הרמב"ם והרא"ש. אמנם הט"ז [שם ס"ק א] והגר"א [שם ס"ק ה] כתבו דט"ס הוא בדברי הרמ"א, ואת התיבות "והוא באמצען" צריך לכתוב אחרי מה שהביא שם הרמ"א להלן די"א דיש לו ד' אמות לכל רוח, והוא באמצען.

ולפי"ז נמצא שלענין דיני תחומין הביא הרמ"א גם את דעת הי"א [והיא שיטת הרז"ה] שפסקו שיש לו ד' אמות לכל רוח, והשו"ע [שם] פסק כהרמב"ם והרי"ף שאין לו אלא ד' אמות, ומבררן לאיזה רוח שירצה. ובסי' שמט לענין מלאכת העברת ד' אמות אין שיטה כזו שיהיו לו ד' אמות לכל רוח, דהא אין לו אלא הן ואלכסונן ולכן לכו"ע יש לו ד' אמות ומבררן לאיזה רוח שירצה, ואין דיעה שתחמיר להלכה דאין לו אלא ב' אמות והוא באמצען, וכך נקט המשנ"ב [שם בסי' שצו].

ובעיקר דברי המג"א שדן על מקום קביעות הד' אמות, אם הוא באמצען או שמבררן לאיזה רוח שירצה, יש לעיין אם מוכח מזה

ביאורים והערות

ומעתה כתב האה"ע, כיון דקיי"ל [סי' שנה] דהחלפה ברשויות דרבנן מותרת, ה"נ כל שעומדת בכרמלית ומושיטה ידה לרה"י חשיבה ידה כמ"פ, ואם תיטול התינוק ותניח ידה ושוב תוציאנו, הו"ל החלפה בדרבנן ושרי.

ובספר בית מאיר [סי' שנ] האריך לחלוק על האה"ע, ותורף דבריו דכל שנוטלת את התינוק בידה מהמקום בו הוא מונח נמצא שידה עקרתו ממקומו, ותו אין שהיית היד נחשבת הנחה. [ואינו דומה למושיט ראשו לרה"ר ושותה, דמן הסתם עוקר כלי עם מים בידו, וכשבאים מן הכלי לפיו אז חשיבא הנחה במ"פ].

ועוד טוען הב"מ דרק לגבי ראש או יד הפשוטים לאויר רה"ר שייך לומר דנעשין מ"פ, ולא בהושטה לאויר רשות היחיד, דעולה עד לרקיע. עוד האריך הב"מ [שם] לתמוה על עיקר דברי התוס' והרא"ש דאמאי חשיב הנחה, והרי אמרו בגמ' [דף ג:] דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת לא נייחא.

35. ולכאורה היה מקום להוסיף דהט"ז לא איירי בהוצאת ס"ת לצורך קריאה בו, אלא למה שהיו נוהגים לעשות הכנסת ס"ת בשבת, ונקט הט"ז דאין זה נחשב דבר מצוה להתיר עבורו שבות דשבות, כיון שאפשר לעשות זאת בימות החול.

קנין הלכה

מראי מקומות

שביאר את הסעיף דידן מדיני תחומין, כהתו"ש המובא בשעה"צ [ס"ק טו], דאי מדיני העברת ד' אמות מה שייך לומר בזה "והוא באמצען", דמהיכי תיתי יאסר לטלטל יותר משתי אמות.

וי"ל דאין הכרח, דאף מדיני מלאכת העברת ד' אמות נתבאר לעיל [סעיף א] ממשמעות רש"י והרמב"ם דאדם שנקבעו לו ד' אמות ברה"ר, יש להם דיני רה"י ואסור להוציא מחוצה להן אף כשאינו מטלטל אלא משהו, וה"נ אם היינו פוסקים שהד' אמות נקבעות לאדם באופן שהוא באמצען היה אסור להוציא מהן אל מחוצה להן.[36]

סעיף ה

עיין ב"י שהביא דמכמה מקומות בגמרא מוכח שיש איסור לטלטל פחות פחות מד' אמות ברה"ר, והביא גם את דברי רש"י [שבת דף קנג:] שזו אחת מהגזירות של יח דבר, שאפילו מי שהחשיך לו בדרך אל יטלטל כיסו פחות פחות מד' אמות אם יש עמו נכרי שישאנו עבורו.

טלטול פחות פחות מד' אמות בבין השמשות

הראשונים נחלקו אם לפי רבי דם"ל דלא גזרו שבות בין השמשות כשהוא לצורך, אם מותר לטלטל פחות פחות מד' אמות:

א] תוס' [עירובין דף לד. ד"ה ואמרי] והרא"ש והמרדכי [עירובין סי תפז] אסרו, משום שבקל יכול להכשל ולטלטל ד' אמות בבת אחת.

ב] רש"י [עירובין דף לד. ד"ה ולמטה] התיר שבות זו בין השמשות.

בכרמלית

השו"ע כתב לאסור לטלטל פ"פ מד"א בכרמלית, ועיין ביה"ל [ד"ה ואפילו] דכמה אחרונים [מאמר מרדכי, נהר שלום] תמהו דהא זו גזרה לגזרה, ובגמרא [דף יא:] נקטינן כרבא דלא גזרינן גזרות בכרמלית. אמנם כבר כתב הגר"א לחלק בזה בין גזרה לבין שבות, דרק גזרה לא גזרו בכרמלית, כגון שלא יעמוד ברה"ר וישתה ברה"י, אבל דבר שנאסר משום שבות גזרו גם בכרמלית [וכבר הובא לעיל סי' שמז כמה מקורות לאסור חצאי מלאכת הוצאה גם בכרמלית וגם בחצר שאינה מעורבת].

אמנם השו"ע לא הביא מקור לאיסור זה בכרמלית, ורק רע"א הביא מתשובת התשב"ץ [ח"ב סי' רפא] שאסר לטלטל פ"פ מד"א במבוי שלא עירב. והט"ז כתב דמתוך שהביא הב"י דאסור פ"פ מד"א גם בין השמשות משום שקרוב להכשל ולהעביר ד' אמות בבת אחת, ממילא מסתבר שגזרו ע"ז גם בכרמלית.[37]

ביאורים והערות

36. עיין בסעיף א שהבאנו דמדברי המשנ"ב בסעיף זה [ס"ק יד] מוכח דאינו סובר דיש איסור הוצאה מאותן ד' אמות אל מחוצה להן, ולכן פי' דהכל איירי לענין חפץ המונח בקצה ד' אמות ושאינו יכול להעביר אלא ד' אמות.

37. והאחרונים הביאו מרש"י [שבת דף קכז. ד"ה ועימר] דמותר לטלטל פחות פחות מד' אמות בכרמלית, אך שם מיירי לצורך מצות תלמוד תורה. ועיין ביה"ל [ד"ה ואפילו] שדן לומר דאפשר דרש"י לשיטתו שהיקל בפ"פ מד"א גם בין השמשות, אך לפי תוס' שאסרו בין השמשות גם בכרמלית יאסר.

עיין ביה"ל [שם בסוה"ד] שכתב דאפשר דאף לדברי תוס' יהא מותר לטלטל פ"פ מד"א בכרמלית לצורך מצוה מדין שבות דשבות לצורך מצוה, וסיים בצ"ע. ויש כאן חידוש שהביה"ל דן להתיר שבות דשבות לצורך מצוה אף באופן ששני השבותין נעשין על ידי ישראל, ולא רק כשאחד מהשבותין הוא אמירה לנכרי, ועיין עוד בפמ"ג [סי' שז א"א ס"ק ז]. ועיין חזו"א [סי' קג ס"ק יט] לגבי מי שהחשיך לו ברכבת שהתיר בתחילה שבות דשבות ע"י ישראל, אך עיי"ש במוסגר שהקשה על היתר זה ומשמע שחזר בו.

מראי מקומות

<u>עומד לפוש ולכתף</u>

המג"א [ס"ק ו] הביא את החילוק שנתבאר בגמרא [שבת דף ה:] דהעומד לפוש חשיב הנחה, והעומד לכתף לא חשיב הנחה, ולכן לא חשיב פחות פחות מד' אמות אלא אם עמד לפוש. ועיין משנ"ב [סי' רסו ס"ק יח] שהביא בשם הדרכי משה ועוד אחרונים דלאו דוקא עומד לפוש, אלא גם אם עומד כדי שלא תהא העברת ד"א בבת אחת הרי זה נחשב הנחה, ורק עומד לכתף לא חשיב הנחה. וע"ע בשער הציון [סימן שמט ס"ק יח] שהביא מהגמרא דאם הוליך חפץ ברה"ר ובא להכנם לרה"י, והיה מוכרח לעמוד מעט כדי להכנם הרי זו הנחה.

והט"ז [סי' רסו ס"ק ד] הביא את דברי רבינו ירוחם שהחמיר דצריך לשבת בתוך הד' אמות או להניח את החפץ ע"ג קרקע, והביאו המשנ"ב [שם ס"ק יח בשם יש מחמירים]. ועיין בשעה"צ [סי' שמט ס"ק יח] שכתב שפשוט שדברי רבינו ירוחם אינם מהתורה אלא מדרבנן, וגם ע"ז תמה קצת מה המקור לזה.

דברי הט"ז [ס"ק א] בענין הוצאת ס"ת מרה"י לכרמלית נתבארו לעיל [סעיף ג].

<u>סימן שנ</u>

<u>סעיף א</u>

מקור הדין הוא במשנה עירובין דף צח: ובגמ' שם ובדף צט.. ועיי"ש בגמרא [דף צט.] אחרי המשנה דלא יעמוד ברה"ר וישתה ברה"י שביארה שהגזירה שמא יביא אליו את המים נאמרה רק בחפצים הצריכים לו. ונחלקו הראשונים בביאור דין זה:

א] תוס' [עירובין דף כ. ד"ה לא] והרשב"א [עבודת הקודש שער ג פרק ח] פירשו דהמים הם החפצים הצריכים לו, דכיון שבא לשתות והוא עומד ברה"ר חיישינן שיוציא את המים מרה"י אליו, והוסיף הרשב"א דה"ה באוכלין ובמלבושים.

ב] הרמב"ם [פט"ו ה"ב] מבאר דחפצים הצריכים לו קאי על הכלים בהם נמצאים המים, שאם הם כלים נאים חיישינן שמא יביאם אצלו, משא"כ אם אינם כלים נאים, שבהם לא גזרו.

והשו"ע הביא בסתמא את דעת תוס' והרשב"א, ואת דעת הרמב"ם הביא כיש אומרים, ומשמע שנקט לחומרא כתוס' והרשב"א.

<u>בדברי המג"א ס"ק ב</u>

המג"א ציטט את דברי הרא"ש [פ"י עירובין סי' ו] שהם גם דברי תוס' [עירובין דף כ.] שכתבו שאדם העומד ברה"י והיטה ראשו אל רה"ר ונטל מים ושתה, נחשב פיו כמקום פטור. והארכנו בביאור זה לעיל [סי' שמט ס"ג הערה 34 בתוספת עיון], עיי"ש במה שהבאנו מדברי האבן העוזר והבית מאיר.

ויש להוסיף שבתוס' [עירובין דף כ.] כתבו סברא נוספת לבאר למה עצם שתיית המים אינה נחשבת מעשה הכנסה לרה"י, שהרי המים נכנסים לתוך גופו העומד ברה"י, וכתבו דכיון שראשו של האדם בחוץ נמצא שבליעת המים נעשית ברה"ר, ואף שעדיין המים לא נחו והם נכנסים לתוך גופו, מ"מ כבר נתבטלו לגופו. ולפי תירוץ זה אף אם נאמר שדין ראשו ופיו של האדם אינו כמקום פטור אלא כרשות שהם בתוכה, מ"מ אין מלאכת הוצאה בשתייה זו, הואיל והוי עקירה והנחה בחדא רשותא. והובאו שני תירוצים אלה בגר"ז [סעיף ב].

<u>סעיף ב</u>

עיין משנ"ב [ס"ק טו] שהביא מהגמ' [עירובין דף צט.] דאף שבעלמא אין חיוב על מלאכת הוצאה אלא אם עקר את החפץ ממקום שיש בו ד' טפחים על ד' טפחים, הכא במשתין ויורק שאני, דמחשבתו משויא ליה מקום, והיינו שמתוך שהאדם צריך להוציא מגופו, הרי זו הוצאה חשובה אף אם לא נעקרו ממקום ד' על ד'.

והביה"ל [ד"ה וישתין] הביא את הגמ' שם דה"ה אם זרק ונח בפי הכלב או בפי הכבשן חייב, אף שהחפץ לא נח במקום שיש בו ד"ט על ד"ט, דמחשבתו משויא ליה מקום, וביארו תוס' [שם ד"ה מחשבתו] דהיינו משום שהאדם נהנה באותו מקום יותר מאשר במקום אחר, כגון שזרק אוכל לפי הכלב שיאכלנו, א"נ שזרק חפץ לפי הכבשן שישרף שם, אבל כשאינו נהנה דוקא ממקום זה, אין חיוב כשאין ד"ט על ד"ט.

עיין משנ"ב [ס"ק יא] שהביא מביאור הגר"א דמה שאסר השו"ע להשתין או לירוק לרה"ר אפילו הוציא פיו ואמתו לחוץ, הוא ספק בגמרא [דף צט.] וקאי בתיקו. [ולכן כתב הגר"א להקל בכרמלית ודלא כריהטת השו"ע דמשמע דאסר אף בכרמלית].[38]

סעיף ג

מקור הדין של איסור הוצאה ברוק שבפיו הוא בגמרא [עירובין דף צט.], ומה שפסק המשנ"ב [ס"ק יב] דדוקא כשנתהפך הרוק בפיו ועומד לצאת, מקורו בא"ר שהביא כן מהיראים ומהרוקח ומפירוש הרע"ב במשנה. [גם הרמב"ם (פט"ו טומאת אוכלין ה"ז) פסק כן לענין דיני טו"א].

והשו"ע כתב את עיקר האיסור בזה בלשון יש מי שאומר משום שהרמב"ם והמ"מ לא פסקו כן.

ועיין ביה"ל [ד"ה בר"ה] שדן אם איסור טלטול הרוק הוא מן התורה ואם גזרוהו גם בכרמלית, ונטה לומר דלהראשונים שאסרו בזה, גם בכרמלית אסור, אך לענין מעשה כתב בשם הגר"ז דכיון שהרמב"ם היקל בנידון הוצאה ברוק יש להקל בכרמלית.

מי שטעה ויצא כשרוק בפיו ועדיין לא עמד, דן בהגהת יד אפרים מה יעשה, דלא יכול לירק ברה"ר דנמצא עושה הנחה, וכן אם יבלע את הרוק תהא זו הנחה, ולכאורה אם אין לו מקום פטור שיכול לירוק שם אין לו עצה אלא לחזור לרה"י שיצא ממנה ולירק שם, וכעין מה שדן הדגמ"ר [סי' רסו] במי שיצא בטעות עם חפץ מרה"י לרה"ר, וכן כתב בספר נפש חיה. [ואף שבנידון הנ"ל יש המורים שעדיף להניח את החפץ ברה"ר כלאח"י, מ"מ לענין רוק לא ברור איך יעשה כלאח"י].

סימן שנא

סעיף א

מקור הדין הוא במשנה ובגמרא עירובין דף צט: וכשיטת רש"י. ועיין ב"י שציין לשיטת הרמב"ם, וכתב ג' נפק"מ בין רש"י לבין הרמב"ם, דהרמב"ם היקל טפי. אך להלכה לא הביא השו"ע אלא את דעת רש"י, וכמו שכתב הביה"ל [ד"ה או], דכן דעת התוס' והרא"ש והרשב"א והריטב"א.

הדינים שבסימן זה נובעים מכמה יסודות:

א] מזחילה [שהיא הולכת לאורך הכותל בסמוך לגג, בניגוד לצינור שהוא מאונך לכותל ובולט כלפי חוץ], סמוכה תוך ג' טפחים לגג, כשם שהגג הוא רה"י כן המזחילה היא רה"י, והנוטל ממנה כנוטל מרה"י.[39]

ביאורים והערות

38. והנה הספק בגמרא הוא אם אזלינן בתר העקירה מתוך גופו או בתר היציאה מגופו, ומחמרינן לחוש שמא בתר העקירה אזלינן. ולכאורה יש לשאול למה לא אמרינן דכל זמן שהמי רגלים והרוק בתוך גופו הרי הם בטלים אליו, כשם שנקטו תוס' [עירובין דף כ.] בתירוצו השני [הובא בסעיף הקודם] לגבי בליעת מים, דמשעה שבולעם בטלי לגופו. אמנם תוס' עצמם כתבו שם דלא דמי למשתין ויורק, וביאר החזו"א [סי' קה ס"ק ו] שהחילוק הוא דבמשתין ויורק אף כשהן עדיין בתוך הגוף מ"מ כבר נעקרו לפרוש ממנו, משא"כ בשותה מים שהמים נכנסים לגופו ע"מ להבלע בו, ולכן בטלי מיד כשנכנסים לגופו.

39. הא דהמזחילה תוך ג' חשובה כרה"י לכאורה הוי כעין דין חורי רה"י, דאל"ה מה בכך שהיא תוך ג' לגג הא אין לה מחיצות. [וצ"ב לשון המשנ"ב ס"ק ג דשם גג עליה].

ב] המצרף ידו או כלי אל קצה המזחילה ומקבל מים, דינו כאילו לקחם מהמזחילה עצמה, והוי כנוטל מרה"י לרה"ר.[40]
ג] ואם אינו מצרף ידו אל קצה המזחילה רק קולטו מהאויר, אפילו הוא תוך ג' טפחים למזחילה אין דינו כנוטל מהמזחילה.
ד] צינור בולט מן הגג בגובה י' טפחים או יותר מרה"ר ויש בו ד"ט על ד"ט דינו כרשות היחיד, וכתב המג"א [ס"ק ה] שהוא הדין חורי רה"י וכעין זיז, וכמבואר לעיל [סי' שמה סעיף טז].[41] עיי"ש [סי' שמה] שמבואר דזיז חשיב חורי רה"י רק אם חלון הבית פתוח לו.[42]
וברשב"א [עבודת הקודש שער ג ס"א] מבואר שאף כשאין חלון הבית פתוח לו וגם אינו סמוך לראש הכותל, כל דף שיש בו ד' על ד' וגבוה י' ויוצא מכותל רה"י, דינו כרה"י אף שהגדיים בוקעים תחתיו, והנשמת אדם [כלל מז ס"ג] הביא דבריו.[43]

סימן שנב

סעיף א

מקור הדין הוא במשנה עירובין דף צז: ובגמ' שם דף צח., והובאו בגמ' שני ביאורים לדין המשנה:
א] רבה העמיד שהאדם עומד על האסקופה שהיא רשות היחיד, ולפניה רשות הרבים, והספר נתגלגל לשם, ומיירי באסקופה הנדרסת ולכן יש בזיון גדול להניח את הספר שם, והתירו חכמים לגלגל את הספר אצלו, [דכיון שלא נתגלגל כל הספר מידו אלא עדיין אוגדו בידו אין כאן איסור תורה אלא איסור דרבנן, ומשום בזיון כתבי הקודש התירו חכמים].
ב] אביי הקשה מהברייתא שמבואר בה שההיתר לגלגל את הספר אצלו הוא רק בנפל תוך ד' אמות ולא בנפל יותר מד' אמות, ואם ההיתר משום דהוי אסקופה הנדרסת מאי נ"מ בין זה לזה, הרי התירו גם אגוד ברשויות ד"ת. ולכן ביאר אביי דמיירי באסקופה כרמלית ולפניה רשות הרבים, והוי אגוד בדרבנן והקלו בזה.[44] ולכן אם נתגלגל יותר מד' אמות ברה"ר אסור, דבזה יש חשש שיכשל במלאכה דאורייתא [אם יפול כל הספר מידו אל מחוץ לד' אמות].[45]

ביאורים והערות

40. הב"י הביא מהרמב"ם שאין חיוב דאורייתא אף על לקיחה מהמזחילה עצמה, כיון שהמים אינם נחים שם ואין זו עקירה, ולכאורה דין זה תלוי בשאלה אם חפץ הנגרר ע"ג קרקע דינו כמונח, [דלענין חפץ שהובא תוך ג"ט לקרקע הארכנו לעיל (סימן שמז ס"א בהערה), דדעת הרמב"ם להלכה דתוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו].

41. ועיין מחצית השקל שתמה על המג"א דאי מדין חורי רה"י אתינן עלה, א"כ גם כשאין בצינור שיעור ד' על ד' צריך להיות דינו כחורי רה"י, ועוד דאם דינו כחורי רה"י א"כ גם כשאינו גבוה י"ט יהא דינו כחורי רה"י, כמבואר במג"א [סי' שמה ס"ק ב] דיש דין חורי רה"י גם בתוך י"ט. ולגבי השאלה השנייה עיין פמ"ג [סי' שנג א"א ס"ק ד] שהביא מספר נהר שלום שכתב דזיז הנמצא בתוך גובה י' טפחים זכו בו בני רה"ר, ולכן בטל ממנו דין חורי רה"י. ולכן כתב המחה"ש שהצינור לא הוי חורי רה"י ממש כיון שאינו ראוי לתשמיש וכל תכליתו להוליך המים, ולכן די אם ניתן לו דין רה"י שהוא דומה לרה"י בזה שהוא גבוה י' ורחב ד' [אלא שהגדיים בוקעים תחתיו ולכן אינו רה"י ממש]. ובפמ"ג [א"א ס"ק ה] נקט שהצינור הוי ממש חורי רה"י אלא שכאשר אין בו ד' על ד' אין כאן עקירה האסורה מה"ת כיון שאין כאן מקום ד', ואפשר שגם מדרבנן לא גזרו כאן [הפמ"ג לא פירש למה לא גזרו כאן], ולכן הוצרכו לגזור גזירה אחרת, אטו צינור שיש בו ד"ט על ד"ט.

42. הגר"א [סוס"י שנג] כתב לחלוק על המג"א דהא הזיז רחוק מהגג ולא חשיב חורין.

43. אמנם המשנ"ב לא פסק כן להלכה כהרשב"א, עיין סי' שנג [ס"ב בביה"ל ד"ה וחלון] שנקט שאם אין חלון הבית סמוך לזיז אין דינו כרה"י, והיה צריך להיות דינו ככרמלית, אלא שהדבר תלוי במחלוקת שהובאה בסי' שמה [סט"ז] אם שייך בזה הכלל שאין כרמלית למעלה מעשרה, והגר"א [סוס"י שנב] נקט דהוי מקום פטור.

44. ולהלן יבואר אם הוי היתר מיוחד בספר, דהוי כתבי הקדש, אך בשאר חפצים לא התירו אגוד בכרמלית, או דהוי היתר כללי שלא גזרו על אגוד בכרמלית.

45. והקשו בגמ' דניחוש שמא יפול כל הספר מידו לרה"ר ויכניסנו עד רה"י, ותירצו דמיירי באסקופה ארוכה, דעד שיגיע אל רה"י יזכור

קנין הלכה

מראי מקומות

ונחלקו הראשונים כמאן הילכתא:

א] הרמב"ם פסק כאביי שהעמיד כשהאדם נמצא בכרמלית והספר נתגלגל לרה"ר, והתירו לגוללו אצלו.[46]

ב] הרז"ה והרא"ש כתבו כרבה שההיתר הוא אף באסקופה רה"י ולפניה רה"ר, ומיירי באסקופה נדרסת.

הטור פסק כהרא"ש אך לא העמיד כלל באסקופה נדרסת, וגם השו"ע כתב כהטור ולא כתב דמיירי בנדרסת [רק הרמ"א כתב כן] והט"ז תמה ע"ז. וכתב הב"מ שהטור והשו"ע ביארו בגמ' דסתם אסקופה נדרסת היא, שהרי נועדה להכנם בה אל הבית, ולכן ההיתר הוא גם בסתם אסקופה.

<u>להלכה:</u> הביה"ל [ד"ה דרבים] הביא דאף שהשו"ע פסק כהרז"ה מ"מ הרבה ראשונים פסקו כאביי ולכן יש להקל כמותו, לגלול ספר שנפל מכרמלית לרה"ר, ומאידך יש להקל גם כהשו"ע באסקופה הנדרסת אף כשנפל מרה"י לרה"ר או שנתגלגל ד' אמות ברה"ר.

<u>באיזה אופן נאמרה הקולא של אוגדו בידו</u>

בגמרא מבואר דכיון שרק חלק מהספר נפל לחוץ וחלקו האחר נשאר בידו, לכן אין כאן איסור להכניסו מהתורה, דלא יצא כל הספר לחוץ. וכתב המג"א [ס"ק ב] דה"ה אם זרק דבר לרה"ר וראש השני בידו אם יכול להביאו אצלו פטור, ואין זו הוצאה גמורה כיון שאין כאן הנחה.

וכתב בהגהת רע"א שמקור הדברים ברמב"ם [פי"ג הי"ד], והמ"מ ציין לגמרא [שבת דף קב] שאם זורק חפץ קשור בחבל והוא אוחז את החבל אין זו הוצאה. אך תמה רע"א מנין שדין זה נאמר דוקא כשיכול להביאו אצלו, נימא דאף באופן שהחפץ כבד וא"א להביאו אצלו ע"י משיכת החבל, מ"מ אוגדו בידו. והסיק רע"א דעכ"פ נראה שרק בציור של הגמרא והרמב"ם, שזרק חפץ והחפץ יצא לגמרי לרה"ר, אלא שהוא קשור בחבל, בזה אמרו שהפטור הוא דוקא כאשר בידו למושכו ולהחזירו אליו, אבל בחפץ שרק חלק ממנו יצא, כגון ספר, אין איסור הוצאה מן התורה אף באופן שאינו יכול למושכו אליו, דסו"ס לא יצא כל החפץ.

<u>האם ההיתר לגלול אצלו נאמר רק בספר או גם בשאר חפצים</u>

לפי רבה שהעמיד באסקופה רה"י ולפניה רה"ר, וההיתר משום דהאסקופה נדרסת, היתר זה הוא רק בספר, משום בזיון כתבי הקודש. אמנם לפי אביי שהעמיד באסקופה כרמלית ולפניה רה"ר, לא נתפרש להדיא אם ההיתר הוא רק בספר או גם בשאר חפצים.

והנה תום' [דף צח. ד"ה אלא] הביאו את הגמ' להלן [דף קג.] שמבואר בה שהדין של ספר שנתגלגל אינו קולא דוקא בספר, אלא שלא גזרו כלל על אוגדו בכרמלית. ולכן הקשו תום' למה נקטו במשנה דוקא דוגמא של ספר.

וכתב המ"מ [פט"ו הכ"א] שמתוך הסוגיא מתבאר שההיתר הוא רק בספר, ושכן כתב בחידושי הרשב"א. וברשב"א הדברים מבוארים, דכיון שהקשו בגמ' דניחוש שמא יזרוק את החפץ עד רה"י, ותירצו דאין מזרקין כתבי הקודש, ממילא מתבאר שבשאר

ביאורים והערות

שאסור להכניס את הספר, א"נ דאתיא כבן עזאי דס"ל מהלך כעומד דמי, ולכן כאשר ילך ע"ג האסקופה שהיא כרמלית ה"ז כהנחה, ואין כאן הכנסה ישירה מרה"ר. והקשו דניחוש שמא יזרוק את הספר מרה"ר לרה"י, ותירצו שאין מזרקין כתבי הקודש.

46. ומה דקשה למה לא חשש הרמב"ם למה שהקשו בגמ' דניחוש שיפול הספר מידו ויכניסנו עד רה"י, כתב הבית מאיר שהרמב"ם לא הביא את הציור הזה בעומד על אסקופה אלא סתם בעומד בכרמלית, וסתם כרמלית אין מאחריה רשות היחיד דניחוש שמא יכניסנו עד רה"י.

חפצים חיישינן שמא יזרוק עד רה"י, וכן כתבו בספר נהר שלום ואבן העוזר.

והריטב"א כתב דרק בספר הקלו לחלק בין נתגלגל בתוך ד' אמות לנתגלגל חוץ לד' אמות, אבל בשאר חפצים גזרינן תוך ד"א אטו יותר מד"א, דהכל חדא גזירה.

והרמ"א כתב בסתמא שההיתר הוא רק בספר, אבל בשאר חפצים אסור אפילו לא נפלו אלא לכרמלית אף שאוגדו בידו, ומקורו בדברי המ"מ הנ"ל.

והמשנ"ב הביא את האחרונים הנ"ל [נהר שלום, אבן העוזר, ד"מ, וכן כתב הגר"א] דרק כשנפל החפץ לרה"ר חילקו בגמ' בין ספר לבין שאר חפצים [אי משום דבשאר חפצים חיישינן שמא יזרוק עד רשות היחיד, אי משום דגזרינן אטו נתגלגל חוץ לד"א], אבל כשנפל לכרמלית אין מקום לגזירה אטו דאורייתא ולכן שרי.

<u>סיכום דין אגוד בכרמלית</u>

חפץ שיצא מקצתו מרה"י לכרמלית ועדיין הוא אגוד ברה"י, נחלקו בזה הפוסקים:

א] הרמ"א אסר להחזירו לרה"י, וכן דעת המג"א להלן [ס"ק ד ד"ה גוללו].

ב] בהג"א [פ"ק שבת] וכן בתוס' עירובין [דף צח סוף ד"ה אלא] התירו זאת, וכן דייקו האחרונים [אבן העוזר, נהר שלום, בית מאיר, זהגר"א] מדברי הרשב"א והריטב"א, דלא גזרו אלא בנתגלגל לרה"ר.

אמנם כתב המשנ"ב [ס"ק י] דנראה דאין להקל ברה"ר שלנו הואיל ולכמה ראשונים דינו כרה"ר מהתורה.

<u>סעיף ב</u>

מקור הדין הוא במשנה עירובין דף צז: ובגמ' דף צח.

<u>הדינים העולים מסעיף זה:</u>

א] ספר שנתגלגל מקצתו מהגג לאויר רה"ר למעלה מעשרה מותר לגוללו אצלו, משום שאויר רה"ר למעלה מעשרה הוי מ"פ, וה"ה חפץ אחר שאינו כתבי הקודש, כגון סדין שנתגלגל מקצתו לאויר רה"ר.[47]

ב] ספר שנתגלגל מקצתו לאויר רה"ר בתוך עשרה טפחים ולא נח, אם הוא גבוה ג' טפחים מן הקרקע מותר לגוללו אצלו, ואם הוא בתוך ג' טפחים לקרקע נחלקו הראשונים:

א. הרי"ף והרמב"ם והרא"ש מתירים, דאף שהוא תוך ג"ט לקרקע מ"מ לא מיקרי מונח עד שינוח ע"ג משהו, וכן כתב השו"ע.

ב. הר"ח והרמב"ן כתבו דכל שנכנס בתוך ג"ט לקרקע דינו כמונח, וכן נקט הגר"א, והביא המשנ"ב [ס"ק מז] את שיטתו.

ולגבי שאר חפצים שאינם כתבי הקודש נחלקו האחרונים:

א. המג"א [ס"ק ד] נקט לאיסור, וכן נקטו עוד אחרונים.

ב. האבן העוזר, הבית מאיר והנהר שלום הקלו גם בשאר חפצים, וטעמם משום שמבואר בגמ' [להלן דף קג.] דדינא דמתניתין אינו משום קולא דכתבי הקודש.[48]

ביאורים והערות

47. דין זה נאמר אף באופן שהחפץ נח ע"ג איזה זיז באויר רה"ר למעלה מעשרה, ובתנאי שאותו זיז אין דינו ככרמלית, דאם הוי כרמלית ה"ז תלוי במחלוקת האחרונים שהובאו לעיל [סעיף א] אם מקילים באגוד בכרמלית בחפץ שאינו כתבי הקודש.

48. עיקר ראייתו של המג"א לאסור להביא מאויר רה"ר הוא מכל שכן מהא דנאסר אגוד בכרמלית כשנח ע"ג הכרמלית, כ"ש שיש לאסור

קנין הלכה

מראי מקומות

ג] ספר שנתגלגל לאויר רה"ר בתוך עשרה טפחים, ונח ע"ג כותל משופע שדינו כרשות הרבים, אסור לגוללו אצלו, דלא התירו אגוד ברשויות דאורייתא אף בכתבי הקודש.

ונחלקו הראשונים באיזה אופן נחשב הכותל המשופע כרשות הרבים:

א. תוס' [שבת דף ה:] העמידו דמיירי באופן שרבים מכתפין עליו, וכעין המבואר לעיל [סי' שמה סעיף י].[49] [ולפי שיטתם אם אין רבים מכתפין על הכותל דינו ככרמלית].

ב. הרמב"ן [שם] והריטב"א [עירובין דף צח.] סוברים דכותל משופע נידון לענין זה ככותל זקוף, וכשם שאם זרק דבילה שמינה ונדבקה בכותל מעל קרקע רה"ר ה"ז כאילו נחה ברה"ר, כן הדין בכותל משופע. חפץ המונח על השיפוע נידון כמונח בקרקע רה"ר.[50]

ד] ספר או שאר חפצים שנתגלגלו מקצתם לאויר כרמלית בתוך עשרה ולא נחו, מותר לגוללם אצלו לכל הדעות, דיש כאן תלתא לטיבותא: א) אגוד ב) כרמלית ג) לא נח.

ביאורים והערות

אגוד באויר רה"ר אף דלא נח, דיש בזה מקום לגזור דילמא נפיל לרה"ר ואתי לאתויי, אמנם האחרונים הנ"ל [אבן העוזר ב"מ, נה"ש וגר"א] הקלו גם באגוד בכרמלית.

49. והאחרונים כתבו דזה ניחא לפי הי"א המובאים בסימן שמה דדין עמוד ט' שרבים מכתפין עליו לא נאמר רק בגבוה ט' טפחים מצומצמים אלא ה"ה מט' עד י'. אך להסוברים דדוקא ט' טפחים, צ"ע דהכא הכותל גבוה מט'.

50. ועיין בחידושי רע"א שהביא את דברי הריטב"א, וקצ"ע שלא ביאר היטב ששיטת הריטב"א חלוקה משיטת תוס', ותוס' סוברים שכותל משופע שאין רבים מכתפין עליו הוי כרמלית.

שאלות לחזרה

או"ח הלכות עירובין סי' שמו – שנב

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב שעה"צ וביה"ל

<u>סימן שמו סעיף א</u>

א. באר בדברים דלהלן, האם חייב מן התורה או אסור מדרבנן או מותר;
1) המוציא מרה"ר לרה"י או להיפך?
2) המוציא מרה"ר או מרה"י לכרמלית או להיפך?
3) המוציא מרה"ר או מרה"י למקום פטור או להיפך?
4) המוציא מרה"ר והולך לרה"י דרך מקום פטור?
5) המוציא מרה"ר ועמד במקום פטור ואח"כ הלך והניחו ברה"י?
6) המוציא מרה"ר דרך רה"י למקום פטור?
7) המוציא מרה"ר ועמד ברה"י ואח"כ הלך והניחו במקום פטור?

ב. העומד במקום פטור;
1) האם מותר לו לקחת חפץ מיד מי שעומד ברה"ר וליתנו למי שעומד ברה"י?
2) ומה הדין לקחת מקרקע רה"י ולהניח בקרקע רה"ר?
3) ומה הדין לקחת חפץ מיד מי שעומד ברה"ר וליתנו למי שעומד בכרמלית?

ג. 1) מה הדין ליטול חפץ מרה"ר ולהניחו במקום פטור ואח"כ ליטלו ממקום פטור ולהניחו בכרמלית?
2) היכי שייך להניח ממקום פטור לכרמלית, הא אמרינן מצא מין את מינו ודינו ככרמלית?

<u>סעיף ב</u>

ד. באר בדברים דלהלן, האם חייב מן התורה או אסור מדרבנן או מותר;
1) עשה עקירה והנחה והעביר ד' אמות ברה"ר?
2) עשה עקירה או הנחה לבד והעביר ד' אמות ברה"ר?
3) להעביר ד' אמות בכרמלית?
4) להעביר מים לבקעה או מבקעה לים - תוך ד' אמות ויותר מד' אמות?

<u>סעיף ג</u>

ה. 1) מן התורה, האם יש לקרפף דין רה"י או כרמלית או מקום פטור?
2) האם יש נפק"מ בגודל הקרפף?
3) והאם יש נפק"מ בין מחיצות שנעשו ע"י בני אדם למחיצות שנעשו מאליהם כהרים ובקעות?

ו. 1) קרפף, איזה דין נתנו לו חכמים, כרה"י או ככרמלית, לענין לטלטל בה יותר מד' אמות, ולענין להוציא מתוכה לבקעה?
2) מה הטעם שקבעו חכמים דינו כן?

ז. מה הדין להוציא ממקום שיש שם ג' מחיצות לכרמלית, ומה הטעם?

ח. כרמלית שלפני גינה, ואין אסקופה לפני הדלת;
1) האם מות רליקח מפתח מהכרמלית לתחוב לתוך המנעול לפתוח ולנעול ולהחזיר המפתח אליו, ומה הטעם?
2) ומה הדין להכניס הדלת של הגינה עם המפתח לפנים, ומנלן?

ט. באר מילתא בטעמא באופנים דלהלן האם מותר להכניס המפתח לדלת לפתוח ולנעול;
1) כשיש אסקופה לפני הדלת שהיא גבוה עשרה ורחבה ארבעה?
2) כשיש אסקופה לפני הדלת שאינה גבוה עשרה או שאינה רחבה ארבעה?
3) כשיש שתי מחיצות מן הצדדים שרחבים ארבעה ומשקוף עליהם רחבה ארבעה?
4) כשיש שתי מחיצות מן הצדדים ואינם רחבים ארבעה?

י. 1) מה הטעם דכשיש שתי מחיצות רחבים ארבעה נעשה המקום רה"י?
2) כשיש מחיצה אחת רחבה ארבעה, האם מצטרפת הדלת הנעולה למחיצה שניה כדי שתיחשב לרה"י?

יא. פתח מבוי, שהחצי החיצונה מקורה, ויש מקום ארבעה משפת הקורה עד הדלת, האם המקום הזה מצטרף עם המבוי;
1) כשדלת המבוי נעול?
2) כשדלת המבוי פתוח לרה״ר?
3) כשדלת המבוי פתוח לכרמלית?

יב. אסקופת הבית שעומדת תחת המשקוף;
1) כשהמשקוף רחבה ד׳ טפחים, האם מותר להכניס משם לבית או מהבית לשם, ומה הטעם?
2) כשהמשקוף אינה רחבה ד׳ טפחים, האם מותר להוציא משם לרה״ר או מרה״ר לשם, ומה הטעם?
3) כשהמשקוף אינה רחבה ד׳ טפחים ואין האסקופה גבוהה שלש, איזה דין יש למקום האסקופה כשלפניה רה״ר וכשלפניה כרמלית?
4) כשהמשקוף אינה רחבה ד׳ טפחים והאסקופה גבוהה שלש, האם מותר להכניס משם לבית או להיפך, ומה הטעם?
5) והאם יש נפק״מ בזה אם פתח הבית פתוח או נעול?

יג. מהי הדרך הנכונה לפתוח ביהכ״נ במפתח שהעכו״ם מביא, כשאין חדר לפני הדלת רק אסקופה?

יד. סככה שפורסים לפני החנות, שאין לה מחיצות;
1) איזה דין יש למקום שתחת הסככה, ומה הטעם?
2) והאם מותר להכניס ממנה לחנות?
3) ומה הדין להוציא ממנה לחוץ, כשבחוץ רה״ר וכשבחוץ כרמלית?

טו. גג שבולט לפני הבתים, האם דינה כרה״י או ככרמלית;
1) כשיש לו שני מחיצות משני הצדדים?
2) כשיש לו שני מחיצות משני הצדדים אבל הגג משופע?
3) כשאין לו שני מחיצות משני הצדדים?
4) כשיש לו שני עמודים לצד הרחוב?
5) והאם מהני צורת הפתח מג׳ צדדים להחשב כרה״י?

<u>סימן שמז סעיף א</u>

טז. 1) מה הטעם אינו חייב מן התורה אלא כשעשה גם עקירה וגם הנחה?
2) ומה הטעם אסרו חכמים גם בעקירה או בהנחה לבד?

יז. 1) חפץ שהיה מונח בבגדיו שהיה לבוש בהם מערב שבת, ונטלו משם ופשט ידו לחוץ והניחו ברה״ר, האם חייב מן התורה ומה הטעם?
2) חפץ שהיה מונח בידו מערב שבת, ופשט ידו לחוץ והניחו ברה״ר, האם חייב מן התורה ומה הטעם?

יח. פשט ידו לפנים וחפץ בידו ונטלו חבירו העומד בפנים מידו;
1) האם חייב זה שפשט ידו?
2) זה שנטלו מידו, האם חייב, כשהניחו ע״ג קרקע וכשהשאירו בידו, ומה הטעם?

יט. פשט ידו לפנים וחפץ בידו והניחו לתוך יד חבירו העומד בפנים;
1) האם מיקרי עקירה והנחה?
2) הא יד חבירו אין בו ד׳ על ד׳ טפחים?
3) מה דינו של זה שעקר והניח?
4) זה שהניח החפץ בידו, על איזה איסור הוא עובר, והאם הוא מן התורה או מדרבנן?

כ. 1) האם מותר להשאיל לאדם כלי מלאכה אם הוא חשוד לעשות בהם מלאכה בשבת?
2) האם יש איסור לסייע לעכו״ם בדבר שאסור לו?

כא. 1) הוציא ידו לחוץ וחפץ בידו והניחו ביד חבירו העומד בחוץ, מה דינם?
2) ומה הדים אם יד חבירו הוא למעלה מעשרה טפחים?

כב. 1) הזורק ותפסו חבירו באמצע, האם חייב ומי חייב?
2) ומה הדין אם תפסו הוא בעצמו?

<u>סימן שמח סעיף א</u>

כג. 1) היה עומד ברה״י, האם מותר לכתחילה להוציא ידו מלאה פירות לרה״ר למעלה מעשרה?
2) אם הוציא למעלה מעשרה- בשוגג או במזיד - האם מותר להחזירה?
3) ומה הדין להחזירה לחצר אחרת?

כד. הוציא ידו מלאה פירות - בשוגג - מרה״י לרה״ר בתוך עשרה;
1) האם מותר להחזירה לאותו חצר, ומה הטעם?
2) האם מותר להושיטה או לזרוק לחצר אחרת –כשנתכוין מתחילה להוציאה לרה״ר?
3) ומה הדין כשנתכוין לכתחילה להוציאה לחצר אחרת?
4) ומה הדין כשהחצר בדיוטא אחת והרה״ר נמשכת גם בין החצרות?

כה. 1) הוציא מבעוד יום ידו מלאה פירות - במזיד - מרה״י לרה״ר בתוך עשרה, האם מותר להחזירה לאותו חצר או לחצר אחרת?
2) ומה הדין אם הוציאה משחשכה?
3) מה הסברא לחלק בין הוציאה מבעוד יום להוציאה משחשכה?

כו. 1) הוציא ידו מלאה פירות לכרמלית - בשוגג או במזיד, האם מותר להחזירה לאותו חצר או לחצר אחרת, ומה הטעם?
2) המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך והוציאן, האם חייב, ומה הטעם?
3) גרר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע, האם חייב ומה הטעם?

<u>סימן שמט סעיף א</u>

כז. 1) מה טעם נתנו רשות לכל אדם לטלטל בארבע אמות ברה״ר?
2) ארבע אמות שאמרו לענין טלטול, רווחות או מצומצמות?

כח. איך משערים ארבע אמות;
1) באיש שהוא ארוך ביותר - כשאינו מעביר בבת אחת?
2) באיש שהוא ארוך ביותר - כשמעביר בבת אחת?
3) באיש בינוני?
4) באיש שגופו בינוני וזרוע שלו קצרה משאר בני אדם?
5) באיש שהוא ננס בגופו?

<u>סעיף ב</u>

כט. 1) האם מותר לטלטל מארבע אמות עד שיעור אלכסונן דהיינו חמש אמות ושלושה חומשים - כשמטלטל לאלכסון העולם או לריבוע העולם?
2) ארבע אמות בשוה האם מותר לטלטל לדעת הרמב״ם?
3) ובאופן שבירר לו ארבע אמות האם מותר לטלטל באלכסונן לדעת הרמב״ם?
4) האם שיעור היתר טלטול מחשבים בין מקום העקירה למקום ההנחה או כולל מקומות אלו?

<u>סעיף ג</u>

ל. 1) האם מותר לעקור חפץ מרה״ר ולמסור מאיש לאיש שכל אחד מוליך פחות מארבע אמות ברה״ר, ומה הטעם?
2) עד כמה מילין מותר להוליכו, בחפץ שיש לו בעלים ובחפץ הפקר?
3) לדעה המתרת, האם מותר גם בשני בני אדם, שיחליפו ביניהם החפץ פחות פחות מד׳ אמות?
4) כאיזה דעה פסק השו״ע?
5) ומהי ההנהגה הנכונה בדבר הרשות?

לא. 1) מה הדין להוציא חפץ מרה״י לכרמלית ולמסור מאיש לאיש פחות פחות מד׳ אמות?
2) האם יש תקנה שאחד יעשה העקירה מרה״י ואחד יעשה ההנחה בכרמלית?
3) ומה הדין להוציא ספר תורה מרה״י לכרמלית לצורך מצוה על ידי עכו״ם, ומה הטעם?

<u>סעיף ד</u>

לב. 1) שני אנשים שיש להם דבר מאכל וביניהם יש שש אמות, האם מותרים להתקרב אחד אל השני ולאכול ביחד?
2) ומה הדין אם שמונה אמות ביניהם?
3) ומה הדין כשיש שמונה אמות ביניהם, ויש גם איש שלישי שד׳ אמותיו הם באמצע, היכן יכולים השנים המרוחקים לאכול והיכן יכול האמצעי לאכול?

<u>סעיף ה</u>

לג. 1) מה טעם אסרו שיטלטל אדם פחות פחות מד׳ אמות?
2) מתי נקרא פחות פחות מד׳ אמות, כשעמד לפוש, כשעמד מחמת סיבה, כשעמד כדי לתקן משאו?
3) האם בבין השמשות הקלו לטלטל פחות פחות מד׳ אמות, ומה הטעם?
4) האם בבין השמשות הקלו בזה עוקר וזה מניח?
5) ומאי חמיר טפי שבות דטלטול פחות פחות מד׳ אמות או שבות של הוצאה מכרמלית לרה״ר?
6) האם בכרמלית הקלו לטלטל פחות פחות מד׳ אמות?

7) בתרתי לטיבותא, בין השמשות ובכרמלית, האם הקלו לטלטל פחות פחות מד׳ אמות?

סימן שנ סעיף א

לד. 1) האם מותר לאדם העומד ברה״ר להוציא ידו לרה״ר ולטלטל שם חפצים שאינם צריכים לו - עד ד׳ אמות או יותר, ומה הטעם?
2) האם מותר לאדם העומד ברה״ר להוציא ראשו לרה״ר ולשתות שם מים בכלים נאים או שאינם נאים, ומה הטעם?
3) האם מותר לאדם העומד ברה״ר להוציא ראשו לכרמלית ולשתות שם מים, ומה הטעם?

סעיף ב

לה. 1) האם מותר לאדם העומד ברה״ר לרוק לרה״י, ומה הטעם?
2) ומה הדין אם הוציא פיו לרה״י, ומה הטעם?
3) ומה הדין לרוק ברה״ר ברחוק ד׳ אמות?
4) ומה הדים לרוק מרה״ר לכרמלית?

לו. 1) האם מותר להשתין ברה״ר תוך ד׳ אמות כשמתגלגליוויורדין לרה״י או איפכא?
2) ומה הדין כשמתגלגלין לכרמלית, ומה הטעם?

סעיף ג

לז. 1) רוק שיש לו בפיו - שנתהפך ועומד לצאת או שעדיין לא נתהפך - האם מותר לילך כך ד׳ אמות ברה״ר, ומה הטעם?
2) ומה הדין בליחה היוצאת מן הגוף באדם שאינו בריא?
3) ומה הדין לילך עם הרוק בפיו ד׳ אמות בכרמלית?

סימן שנא סעיף א

לח. 1) מה הדין לחבר ידו לצינור שהוא תוך ג׳ טפחים סמוך לגג ולקבל ממנה מים - מדאורייתא ומדרבנן - ומה הטעם?
2) והאם יש נפק״מ אם הצינור למעלה מעשרה או למטה מעשרה?
3) ומה הדין לקלוט מים מעל גבי הכותל?
4) ומה הדין לקלוט מים מן האויר כשידו מונחת תוך ג׳ לצינור או חוץ לג׳?

לט. כשהצינור בולטת מן הגג ג׳, האם יכול לחבר ידו אליהם;
1) כשאין בהם ד׳ על ד׳ והן למטה מעשרה?
2) כשיש בהם ד׳ על ד׳ או שהן למעלה מעשרה?

סימן שנב סעיף א

מ. היה יושב על האסקופה שהוא רה״י, וקורא בספר ונתגלגל ראש אחד מהספר לרה״ר ונפל על הארץ;
1) מה הטעם לאסור לגוללו?
2) ולמה התירו חכמים לגוללו?
3) והאם יש נפק״מ בין אסקופה הנדרסת או שאינה נדרסת?

מא. 1) כשכל הספר נתגלגלה מידו ולא נשאר בידו כלום, האם מותר לו לגוללו?
2) ומה הדין בשאר דברים שאינם כתבי הקודש שנתגלגלו לרה״ר או לכרמלית?

סעיף ב

מב. היה קורא בספר על הגג ונתגלגל ראשו האחד מידו, האם מותר לגוללו אצלו באופנים דלהלן;
1) כשראש השני לא הגיע לעשרה טפחים התחתונים הקרובים לארץ?
2) כשראש השני לא הגיע לעשרה טפחים התחתונים הקרובים לארץ והכותל משופע?
3) כשראש השני לא הגיע לעשרה טפחים התחתונים הקרובים לארץ והכותל אינו משופע?
4) כשנח על גבי זיז שאין רחב ד׳?
5) כשהגיע תוך ג׳ סמוך לארץ?
6) אם נפל לאויר כרמלית?
7) בשאר דברים שנפללו בכה״ג?

שאלות הנוגעות למעשה

או"ח הלכות עירובין מסי' שמו – שנ

<u>סימן שמ"ו</u>

א. עומד במדרכה של כביש ראשי ומצא שיש לו בכיס מפתח.

1. האם יכול להניחו ע"ג קופה וכדו' שצמוד לבנין ואח"כ להכנס לבנין ולהושיט ידו ולהכניסו.
2. ואם הוא יותר רחוק, אבל בינו לבין הבנין ישנו עציץ המבדיל לאורך ואין בו רוחב ד', האם יכול לזרקו לתוך הבנין.
3. והאם יכול לבקש מאדם שיעמוד על האי תנועה, או ע"ג עציץ שאינו רחב ד' ויקבלו מידו ויזרקו לתוך הבנין.
4. וכן אם שכח מוצץ חיתול של הילד בעגלה בחצר, ועומד מחוץ לבנין, וביניהם עציץ וכדו', האם יכול להוציאו ובפסיעה אחת לעלות על העציץ, וממנו לרדת לרחוב.
5. והאם יועיל שיעמוד מעט ע"ג העציץ.
6. אם העציץ אינו צמוד לבנין אלא יש מדריכה ביניהם, האם יוכל להביאו ע"י שיוצא בבת אחת מהחצר עד העציץ ללא הפסק באמצע.
7. והאם שונה כאשר מביא תרופה הנזקקת לחולה.

על מקום פטור מותר להביא משתי הרשויות, כמבואר בס"א, אבל לזרוק ורק יעבור מע"ג מקום פטור אסור, וכן להעביר עליו אסור וחייב, אבל עמד לפוש מעט עליו, רק אסור גזירה משום שמא יחליף. וכן להוציא מרה"י לרה"ר בצורה זו אסור, כמבואר במ"ב סק"ד, ולהחליף שאסור מדרבנן ה"ה כשעומד באמצע ונוטל מרשות אחת ומעביר לשניה. ובאופן שמחליף אינו אלא איסור דרבנן מבואר במ"ב סק"ו שה"ה כאשר הוא עצמו עומד ומעביר מרשות לרשות שאסור רק מדרבנן, דכשמעביר כנגדו נחשב שנח שם, אבל בשעה"צ סק"ו מבואר שלדעת הרמב"ם זה רק כשלא עשהו בבת אחת אלא נח מעט כנגדו. ובמ"ב סוסק"ה הביא דה"ה שמחמת גזירה זו אסור להוציא מרה"י למקום פטור דרך רה"ר.

ב. חצר המוקפת בג' מחיצות אבל בכניסה אליה אין תיקון.

1. נפל תכשיט מהיד למגרש הסמוך תוך ד', האם מותר להכניס ולהחביאו.
2. ילד מטלטל עגלת תינוק, הגיע לכניסה לחצר, קשה לו להעלות את המדרגה, האם מותר לסייע לו כאשר החצר פרוצה בכניסה, ויש לה רק ג' מחיצות.
3. וכן נמצא בגינה ציבורית גדולה המוקפת, ונתגלגל לילד הכדור החוצה למגרש הסמוך, האם מותר להכניסו.
4. חצר שנפל בשבת הצוה"פ שהיה בכניסה אליו שהבדילו בינו לרחוב, נפל אח"כ תכשיט בכניסה לחצר, האם יכול להכניסו לחצר תוך ד' אמות.
5. כניסה לבנין שאין לו תיקון מבחוץ אלא רק ב' קירות מב' צדדיו ואת הקיר העמוק בפנים שכנגד הכניסה, האם מותר להכניס מהסימטא ופינת הרחוב אליו תוך ד'.

מקרפף שלא הוקף לדירה לבקעה מבואר בשו"ע שמותר להוציא. ובביה"ל ד"ה ומותר מבואר שלמרות שהחצר מדינא רה"י והמגרש כרמלית, מ"מ התירו לטלטל מאחד לשני. אבל בסימן שס"ה ד"ה מפני מסתפק בזה. ובסימן שע"ד ס"ב ד"ה לכרמלית כתב להחמיר לטלטל מחצר שנפרצה בשבת לכרמלית אפילו תוך ד', אמנם דוגמאות אלו יש להם רק ג' מחיצות שמדרבנן מיהת לכו"ע מאחר ונפרצה לכרמלית אינה כרה"י, אבל לענין רה"י גמורה אלא שנחשבת ככרמלית

מחמת שמחיצותיה גרועות כתב בש״ס סק״ה שאסור להוציא ממנה לכרמלית גמורה. אבל החזו״א סס״ו סי״ח, וסע״זסק״ג התיר בב׳ האופנים.

ג. בנין שאין בו מחיצות כדין והכניסה לבית היא מדרגה רחבה ד׳ וגבוהה פחות מג׳.

1. האם מותר להוציא את המפתח מהבית לנעול ולהניחה תחת שטיח וכדו׳.
2. באופנים הנ״ל אבל אינה רחבה ד׳.
3. ואם מחביא את המפתח בסמוך ממש לדלת, האם אחרי שפותח את הדלת רשאי להכניס את המפתח הביתה.
4. כניסה לדירה שלפניה מדרגות ולכן היא גבוהה י׳, וסביב הפתח יש רוחב ד׳, או שיש לה שתי קירות מהצדדים, והבנין מעורב כדין.
5. בכל אופנים האלו האם ניתן להוציא את המפתח מהבית ולהחביאו תוך ד׳ כגון מתחת לשטיח וכדו׳.
6. דירה שפתחה לרחוב ראשי או סימטא, ויש לפני הפתח כעין כניסה גבוהה ג׳ טפחים או יותר, האם ניתן להחביא את המפתח ברחוב סמוך ממש.
7. כאשר יש משקוף רוחב ד׳ או פחות ומביא את המפתח בחגורה וכדו׳, האם יכול להכניסו לתוך חור המנעול.
8. בכל האופנים הנ״ל כשהדלת נפתחת רק עם המפתח, האם יכול לפתוח את הדלת ורק אח״כ להוציא את המפתח.

כשאינו מקורה ואינה גבוהה ג׳ מבואר ברמ״א בס״ג שיש לה את הדין שלפניה, ולכן אם פתוחה לרה״ר ממש אם גבוהה ג׳ נחשבת ככרמלית ואסור, ואם פתוחה לסימטא וכדו׳ מותר. אבל בפחות מג׳ מבואר במ״ב סקכ״ז שהרי״ז כרה״ר ומותר לטלטל תוך ד׳, אבל בביה״ל ד״ה הדין הביא שדעת הגר״א שכאשר יש לה מחיצות רק בפתוחה לכרמלית דינה כמותה אבל לרה״ר לא, ואם היא רחבה ד׳ וגבוהה י׳ שנחשבת רה״י, מדינא מותר להכניס את המפתח ממנה לבית, אבל להוציא ממנה להחביא אפילו תוך ד׳ בחצר שאינה מעורבת כדין שלכן מוגדרת ונחשבת כרמלית. אלא שגם באופנים שיש איסקופה, כלומר שיש מקום לפני הפתח בגודל ודיני רה״י, מ״מ מבואר ברמ״א שיש גזירה ואסור להביא ממנו לרה״י שמא יהיה פחות מד׳, וכמבואר במ״ב סקכ״ו ובביה״ל ד״ה מיהו, ומאידך להיפך גם אם אותו שטח שלפני הכניסה יש בו שיעור ד׳ על ד׳ וגבוה י׳, או שיש להמחיצות כדין, מבואר במ״ב שאסור להוציא מאיסקופה שהיא רה״י לרה״י סמוכה. אמנם יש לדון שאפשר שלא כל שטח נחשב כאיסקופה לגבי גזירה זו לאסור בין כשהיא רה״י להכניס לרה״י וכן כשאינה כרה״י להעביר לכרמלית, ורק כאשר כל מהותו והגדרתו בין לענין הרשות הוא מחמת שיש מעליו רוחב ד׳ שהגזיר שמא יהיה פחות, וכן להיפך יש גזירה זו. וכאשר היא גבוהה ג׳ שבעצם היא מקום פטור והרחוב הסמוך לה הוא כרמלית, א״כ היה מותר להחביא שם את המפתח, אבל מאידך מאחר והסימטא היא ככרמלית, וביותר שאפילו רחוב גדול מבואר במ״ב סקכ״ח שחוששים שנחשב רק לכרמלית ולא לרה״ר, נמצאשהמקום פטור פתוח לכרמלית ומצא את מינו וניעור והכל ככרמלית, ובכה״ג אם יהיה תוך ד׳ מותר כי הכל כרמלית, אבל ביותר אסור, דלא הוי ממקום פטור לכרמלית, וגם אם יהיה תוך ד׳ אבל להכניס לבית יאסר דאינו נחשב למקום פטור. אמנם אם מחביא את המפתח סמוך לדלת מתחת למשקוף מתבאר בחזו״א סס״ז סקכ״ב שלא אמרינן מצא מין את מינו, וממילא אפילו פתוח לכרמלית מותר להכניס לבית. [ועיין בדבריו בשונה הלכות שס״ה סכ״ד]. ובכל אופנים אלו נפק״מ גם כשעומד סמוך לדלת ורוצה לתחוב את המפתח לחור, שאם המשקוף יש לה רוחב ד׳ הרי היא רה״י, ואם הוא עומד במקום שאינו מעורב ונחשב ככרמלית או ברחוב אסור לדחוף לתוכו, ואם אין בו רוחב ד׳ נחשב למקו״פ ופתוח לכרמלית שכמותו ומותר.ומ״מ באופנים שנחשב ככרמלית גם באופנים המותרים צריך להוציא את המפתח לפני פתיחת הדלת דאל״כ בפתיחתו מכניסו לרה״י כמבואר במ״ב סקכ״ח.

ד. כניסה לבנין שלפניו רחבה.

1. אם יש שתי קירות אבל אינה מקורה, ובכניסה אליה יש צוה״פ, האם יכול להחביא שם את המפתח ולהביאו אח״כ לדלת.
2. וכן אם בכניסה אליה יש מלמעלה קורה רחבה או מוט ברזל רחב.
3. האם יש חילוק אם המוט רחב ד׳ או פחות.

4. האם יש חילוק בזה בכניסה לחדר מדרגות משותף, חצר, בית פרטי. יחידה שבחצר וכדו׳.
5. והאם יכול להחביא את המפתח בחצר ולהביאו לדלת כאשר מעל הדלת יש גגון רחב ד׳ או פחות.

ביה״ל ד״ה ומשקוף. וביה״ל ד״ה שתי. מג״א סק״ג. - אמנם לכאורה גם באופנים שלא יכול להועיל כמבואר בביה״ל שכל דין זה הוא רק בפתח מבוי ולא בפתח בית אם יהיה רחב ד׳ כן יועיל מדין פי תקרה, וכפשטות דברי הרמ״א.

ה. גגון או סככה שלפני הבתים או החנויות.

1. האם מותר לטלטל בהם עצמם ביותר מד׳ אמות.
2. האם מותר להכניס מהם לבית ולהיפך.
3. והאם מותר להוציא מהם לרחוב או לא.
4. וכן מי שהולך ברחוב רואה מאכל או גניזה וכדו׳, האם רשאי להזיזו הצידה כשמעל המקום שיזיז בולט מרפסת.
5. כאשר הגג הוא ישר או בשיפוע, האם יועיל לעשות שתי צורת הפתח בשתי צדדיו בלבד כדי לטלטל בו וממנו לבית.

במ״ב מבואר שאסור לטלטל בה ולא אמרינן פי תקרה ומב׳ טעמים או שהוא מג׳ צדדים, וכן שהוא משופע,ונפק״מ אם יעשה צוה״פ מב׳ צדדים, כמבואר בביה״ל ד״ה הבולטין וד״ה כן, ומ״מ אינה נחשבת לרה״ר אלא לכרמלית וממילא אסור להעביר לתחתיה. כמבואר במ״ב סק״ל. [ובמ״ב נראה שחלק מהכתלים נחשב לצוה״פ, ובחזו״א חולק עליו ועיקרו אינו כאן ולכן לא הארכנו בזה].

סימן שמ״ז

ו. מקום שיש עירוב אבל יש בו דעות שהוא רה״ר ולא מועיל העירוב.

1. המקפיד לא לטלטל ונותן לילד האם יכול לתת לילד ביד שיקח עבורו.
2. האם יש הבדל אם יתן לילד בעודו עומד בבית, או כשכבר מתחיל לצאת.
3. והאם יותר קל כאשר יפתח את ידו והילד יוציא ממנו וילך.
4. וכן אם צריך להביא תרופה מגמ״ח לביתו ויש רה״ר באמצע, האם יכול לבקש מגוי שיקחנו מידו ויעבירו עד לתוך העירוב.
5. והאם יש חילוק אם כבר הרים את זה ממקומו, ובשעת הליכתו בתוך הבית נותנו לגוי, או שעומד בבית ונותן לו.
6. והאם עדיף שהגוי יקחנו מידו.
7. האם יכול לקבל מילד שהביא מבחוץ פתח ממתק וכדו׳.
8. גר במקום שאין עירוב האם יכול להזמין אורחים לשבת ומכין להם דירה ברחוב אחר, ויודע שיביאו עגלות, כיבוד וכדו׳.
9. נקלע למקום שאין עירוב המארח וכדו׳ רוצה להביא את העגלה עם התינוק וכדו׳ האם חייב לעכב בידו.

מבואר בשו״ע שמ״ז ומ״ב שאחד העוקר לבד, ובמ״ב סק״ד ושעה״צ שגם המניח לבד למרות שאינו יכול לבוא לידי מלאכה גמורה פטור אבל אסור, ובסק״ז מבואר שגם אם רק פושט ידו לבד והשני לוקח ממנו יש לפני עיור, אלא צריך לחשב, האם בקטן בכה״ג שייך לפני עיור דהוא רק חומרא ובפרט באופנים שזה רק מדרבנן שלצורך עצמו מותר לקטן לקחת כמבואר בביה״ל.

ז. שכח והוציא חפץ לרה״ר.

1. האם יכול להניחו ביד חבירו שמוגבהת למעלה מי׳ טפחים וחבירו יניחו על ריצפה.
2. והאם יועיל שיבקש מחבירו שיוציא ידו מחלון ביתו לרחוב ויניחנו בידו.
3. ואם הוציא דבר בידו כשמחזיקו בגובה ונזכר, האם עדיף שיעצר או שילך מהר לחצר אחרת ויניחנו שם.
4. יצא לרחוב בער״ש או בשבת ונזכר שיש בכיסו מטפחת וכדו׳ האם מותר לו לעצור.
5. אם נצרך לעצור לעשיית צרכיו, האם יש חילוק בין אם יצא מער״ש או בשבת.

תלוי במחלוקת בסק״ח האם למעלה מי׳ נחשב למקום פטור. - אבל אדם עצמו נחשב כלפי עצמו הכל כמונח ואפילו שידו אינו ד׳ דהנחה בידו הוא כע״ג קרקע, ממילא כשיעצור יחשב הנחה, משא״כ כשילך לרה״י אחרת שלא יהיה הוצאה, אבל להכניס את היד לרשות אחרת לא חשיב כמניח ע״ג ד׳ דרק כשהוא ביחד עם ידו באותו רשות נחשב כד׳ כמבואר בשעה״צ סק״ד. ואפילו שצריך הנחה מע״ג ד׳, מבואר במ״ב סק״ב שגם הנחת בגדיו כהנחת גופו דמי וממילא אסור לו לעור לא מביעיא אם כבר עמד תחלה וממילא היה עיקרה ואפילו לא עמד אבל עכשיו בעצירתו יהיה הנחה ללא עקירה, אמנם אם יצא מער״ש תלוי אם עמד לפוש שאז נחשב עקירה וכשיעמוד יהיה הוצאה גמורה דאורייתא לבין לא עמד שיהיה רק הנחה ובמקום כבוד הבריות לא יאסר.

ח. ילדים משחקים כדור בחצר עף להם לרחוב.

1. האם יכול העומד שם לתופסו בידו מבלי להניחו.
2. ואם הכדור מתגלגל על הארץ האם יכול לעצרו.
3. עגלה עם או בלי תינוק המתגלגל מאליה שלא מחמת דחיפתה אדם האם מותר לעוצרו.
4. עובד זר המגיע עם דברים בשבת האם מותר לסייע לו לקחת ממנו ולהניח במקום, או לכשהולך לתת לו דברים לקחת.
5. וכן בחו״ל כאשר גוי מביא דואר בשבת האם מותר לקבל מידו.

מ״ב סק״ח הזורק ונעקר ותפסו, ובמתגלגל רמב״ם שאינו נחשב כמונח, ומבואר בשו״ע כשאחד עושה העקירה אפילו שהמוציא אינו יהודי אסור אבל להכניס בגוי אין איסור.

<u>סימן שמ״ח</u>

ט. מי שמרפסת ביתו מעל רחוב ראשי

1. הוציא ביד משחק וכדו׳, האם מותר להחזירו חזרה למרפסת.
2. ואם יש לו עוד מרפסת סמוכה אליה, האם מותר לו להכניסו לשם.
3. והאם שונה כאשר בין שתי המרפסות למטה יש סימטא.
4. האם יש חילוק אם רוצה להניחו במרפסת הסמוכה בהושטת יד או שרוצה לזורקו לשם.
5. האם יש חילוק אם לכתחילה רצה להניחו באותה מרפסת או שחשב לזרקו למטה ונזכר שאסור.
6. והאם מותר לילדים לשחק ולשלשל בחבל עד תוך י׳ לרחוב, או למעלה מי׳ ולהחזירו.
7. כשרוצים לשלשל מאכלים וכדו׳ מהבית לסוכה, האם צריך להכניס ממש לתוכו, או מספיק מעליו, והאם אפשר גם דרך החלון מהצד למשוך פנימה או דוקא להכניס מלמעלה ע״י חור בסכך.
8. והאם בכל הנ״ל שונה כאשר גר מעל סימטא או רחוב קטן ולא ראשי.
9. האם בכל הנ״ל יש הבדל באיזה גובה המרפסת.
10. וכשגר בקומה שניה ומעלה מותר לכתחילה להוציא ידו עם חפץ מהמרפסת כדי להראות לחבירו שברחוב.
11. האם מותר להוציא את היד או עם כלי החוצה למעלה מי׳ ולקלוט ממי הגשמים היורדים.
12. כביסה שנשארה תלויה מער״ש, לכיון שתחתיו הוא מגרש, או חצר שאינה מעורבת, כאשר הכביסה אינה יורדת עד תוך י׳, האם ניתן להכניסה בשבת.

בסימן שמ״ח סק״ז מתבאר שמושיט מרה״י לרה״י בדיוטא אחת חייב ואפילו למעלה מי׳, בב׳ דיוטות פטור אבל אסור. וממילא כאשר סימטא עוברת ומפסקת ביניהם, למרות שהיא רק סימטא יש אופנים המתבארים בסימן שמ״ה שנחשב כרה״ר המתקצרת שהיא רה״ר, ולהושיט חייב ולזרוק פטור אבל אסור. וביותר שאפילו אם סימטא כזו שאין בה משום רה״ר הביא בשעה״צ סימן שנ״ה סקי״ז מחלוקת מג״א וא״ר האם גם למעלה מי׳ אסור בו מושיט. ובסימן שמ״ח מתבאר שכאשר מוציא למטה מי׳ מעל רה״ר, בשוגג מותר להחזירה רק לאותו חצר אבל לא לחצר אחרת ומבואר בביה״ל ד״ה להושיטה שאפילו אם החצר השניה היא שלו, ובמ״ב סק״ד שאפילו לא חשב להניחה שם שבין כך אין מחשבתו מתקימת, ואין חילוק בין אם יניחה

שם בהושטה ובין ע״י זריקה, ורק להחזיר מותר, אבל כשהיא מעל כרמלית אין את הגזירה ומותר להניחה גם בחצר אחרת, ואם היא למעלה מי׳ דן השעה״צ האם מותר להכניס לחצר אחרת מאחר וכאשר היא בדיוטא אחת חייב מה״ת מדין מושיט וכשהיא בב׳ דיוטות אסור מיהת מדרבנן, וא״כ יאסר לחצר אחרת, ולכתחילה להוציא למעלה מי׳ הביא הביה״ל ד״ה בתוך מחלוקת, ועדיין ישלדון שמא גם הראשונים שאוסרים לכתחילה להוציא משום גזירה הוא רק מעל רה״ר ולא מעל כרמלית. לשלשל עד למטה מי׳ יש לדון ששונה כי הרי הוא דרך מקום פטור, וגם תלוי אם למטה מוגדר כרה״ר אורק ככרמלית, ולהכניס לתוך סוכה מלמעלה שלעולם יעבור רק מרה״י שונה מאשר יכנס מהצד שהוא כבר תוך י׳ של רה״ר שלחצר אחרת ודאי אוסר.

<u>סימן שמ״ט</u>

י. התיישב ברחוב לנוח על ספסל וכדו׳, הניח מידו של הילד חיתול משחק וכדו׳ על הארץ.

1. הזיז אחד מהם ג׳ אמות לכיון מסויים, האם יכול להזיז חפץ השני לכיון ההפכי ג׳ אמות.
2. וכן אם הילד עומד במרחק יותר מד׳ אמות ממנו, האם מותר לקרב לו את המוצץ שנפל ונמצא ביניהם תוך ג׳ אמות לכיון של הילד.
3. והאם יש חילוק בין אם אירע בשעה שישב או מהלך או עומד.
4. נער בר מצוה בגובה ממוצע או נמוך רוצה לקרב אליו או לאחר ברחוב חפץ וכדו׳ שנפל, עד איזה מרחק מותר לו להזיז חפץ ברה״ר.

מבואר בשו״ע שכל אדם יש לו ד׳ אמות שיכול לטלטל בהם, ובמ״ב בסקי״ד מבואר שהוא דין על החפץ כלומר שאסור להוציא את החפץ מד׳ אמות שלו עצמו אבל אינו נמדד ביחס לד׳ אמותיו של האדם, אבל בחזו״א סי׳ קי״ב סקי״א ביאר שיש ב׳ דינים הא׳ דאורייתא להעביר את החפץ ד׳ אמות ממקום שמונח שם, אבל הב׳ הוא דרבנן ביחס לאדם שלא להוציא מד׳ אמות שלו עצמו גם אם אינו מוציא את החפץ מד׳ אמות שהיו שם, אלא שד׳ אמותיו נקבעים רק כאשר קבע לעצמו ואפילו במחשבה מקום ולא בעומד וכ״ש במהלך, ויש לדון מהו שיעור מאימתי יחשב קביעות. ולדבריו כאשר יושב וקבע לעצמו מקומו וטלטל חפץ פחות מד׳ לצד מסויים נמצא שבירר לעצמו ד׳ אמותיו לאותו צד, וממילא אינו יכול לטלטל לצד ההפכי, אבל לדעת המ״ב יכול, וכן אם יושב במקום מסויים אינו יכול לטלטל פחות מד׳ במרחק יותר כי מוציאו מד׳ אמותיו. ובשונה הלכות דן להוכיח השעה״צ שאינו חולק על החזו״א ונשאר בצ״ע. ומבואר בשו״ע שמשערין בד׳ אמותיו וביאר במ״ב סק״ד שאפילו שהוא קטן יותר ומצוי בנער בר מצוה נמוך קצת מהרגיל וכמבואר בשעה״צ סק״ד.

יא. חולה הזקוק לתרופה, צריך להביאו לביתו דרך רה״ר.

1. האם יכול לבקש מגוי שיוציא לרחוב, או להושיט לחבירו שיוציא לרחוב, ואח״כ יעבירו ביניהם כל ב׳ אמות אחד לשני.
2. וכן ילד שבאמצע הדרך לא מוכן להמשיך, האם רשאי לקחתו ולהניחו כל ב׳ אמות, או שההורים יכולים להחליף ביניהם כל ב׳ אמות ולקחתו.
3. ואם התיישב בכביש ולא רוצה לזוז האם מותר להרימו פחות מד׳ ולהניחו וכן שוב עד לפינה, וכן אם מצא ברחוב במקום שעוברים הרבה אנשים עיתון שיש בו מראות תועבה וכדו׳, האם יכול להזיזה פחות מד׳ מתחלף לצד.
4. האם מספיק באופנים אלו שעוצר לרגע רק כדי שלא יחשב מהלך ד׳, או כי נפגש עם חבירו, או בגלל רכב חולף, או רמזור, או כדי לסדר את הילד שלא יפול ממנו.
5. מצא אבידה יקרה ברחוב, האם יכול להרימה ולהתחלף עם חבירו כל ב׳ אמות עד מקום מסתור ברה״ר כדי להשיבו לבעליו במוצ״ש.
6. אחרי הדלקת נרות נזכר שלא הביא את מפתח הארון קודש, האם רשאי לרוץ לביתו ולהביאו בפחות מד׳ אמות.
7. וכן קבוצה של כמה משפחות ששבתו במתחם סגור שא״א לערבו, נזכרו בביהש״מ שלא הכניסו כמה חפצים נחוצים האם מותר להם להביאו פחות פחות מד׳ אמות, וכן להכניסו לאחת הדירות.
8. האם יש הבדל בכל הנ״ל בין אם צריך לעבור רה״ר או רק סימטאות חצרות שאינם מעורבים גינות וכדו׳.

9. ילד שמסייע לקחת עגלת תינוק, לפעמים נתקע בדברים האם מותר לפני הסיבוב או העליה לסייע מעט בידו.

עקירה והנחה לבד אסור בכל מצב כמבואר בסקי״ג, ואם המקום אינו רה״ר אלא כרמלית הביא בשעה״צ סקי״ד מחלוקת אבן העוזר והבית מאיר. אבל כאשר יעשה ע״י עכו״ם וימשיך רק לקחתו פחות מד׳ הוא עצמו אסור כמבואר בשו״ע ואפילו ביהש״מ ואפילו בכרמלית, אבל ביחד עם חבירו אפילו כמה מילים מבואר בשו״ע ס״ג דעה ראשונה שמותר, אמנם בביה״ל ד״ה וחבירו כתב שאפילו שמלשון השו״ע נראה שרק ע״י כמה בני אדם מ״מ בפמ״ג כתב שמותר אפילו ע״י ב׳ בני אדם, אמנם במ״ב כתב שאפילו שהעיקר כדעה זו מ״מ לדבר הרשות טוב לחוש לאוסרים, וא״כ רק לדבר מצוה ואפשר שגם לצורך גדול. ומ״מ בביהש״מ וכרמלית תלוי בספיקו של הביה״ל ד״ה ואפילו האם יש מקום להקל בזה לצורך מצוה. וביותר שבביה״ל נשאר בצ״ע להתיר בכה״ג גם להכניס לרשות. ומ״מ ציין במ״ב כאן לאופנים שבא בדרך ובידו כיס וכן במצא תפילין או קוץ ברה״ר מותר גם לאדם עצמו לטלטל פחות מד״א, ומבואר בשעה״צ סקי״ח שכל שלא עמד לסדר משאו נחשב לעמידה המפסקת ואפילו אם נעמד בגלל כל סיבה צדדית רמזור עשיית צרכיו וכדו׳ נחשב הפסק. ויש לדון באופן שאחד עושה כל הטלטול כגון ילד ורק מפעם לפעם מסייע בידו בפחות מד׳ האם נחשב ג״כ שהאדם עצמו מטלטל כמה פעמים פחות מד׳ שאסור, או שכאן העיקר מתייחס לילד וממילא נחשב כל פעם כפעולה חדשה לחלוטין ומותר.

<u>סימן ש״נ</u>

יב. גר בקומת קרקע.

1. רואה מחלון ביתו תינוק בוכה, האם מותר לו להושיט ידו בעגלה ולהכניס מוצץ לפיו.
2. עומד ברחוב נפל לו למגרש גדור הסמוך תכשיט, האם יכול מבחוץ להזיזו עד לתוך חור שבקיר או מסתור אחר.
3. ולהיפך נפל לו דבר מחלון הבית לרחוב האם יכול באמצעות מקל וכדו׳ להזיזו ברחוב לפינה כדי שלא ידרסו עליו וישבר.
4. והאם יכול ע״י מקל וכדו׳ להרימו בגובה ולזרקו לאיזה פינה שהיא ברחוב.
5. והאם יש חילוק אם נפל לרחוב ראשי סימטה או מגרש.
6. מהלך ברחוב, עף לו הכובע ע״ג מכונית, האם מותר לו לכופף את הראש והיד מעל הרכב וללבשו, או לכופף את רובו מע״ג הרכב ולהניחו.
7. הולך ברחוב, ורואה ספר המונח ע״ג גדר גבוה י׳ רחב ד׳, האם מותר להזיזו כדי שלא יפול, או לעיין בו ולהזיזו קצת ממקום למקום.

מבואר בס״א שדבר שאינו צריך לו במקומו מותר לטלטלו ברשות שאינו שם. וה״ה שמותר לעמוד ברה״י ולעשות כן ברה״ר ובלבד שלא יעבירנו ד״א, ואפילו אם יעבירו למעלה מי׳ שהוא מקום פטור אסור כמבואר במ״ב סק״ב. ולא רק ברה״ר אלא גם בכרמלית אסור לעשות כן כמבואר בשעה״צ סק״ב. אבל כשצריך לו ברשות השני אסור אא״כ רובו שם, דכאשר רובו במקום השני אין חשש שמא יכניס ומותר, ולכן בכובע רק בכה״ג מותר. וכן אם מונח על גדר למרות שהגדר עצמו נחשב רה״י ובו עצמו מותר לטלטל, אבל כשעומד בחוץ חלוק להזיז סתם שמותר מאשר כשנצרך לו שאסור.

יג. מהלך ברחוב ועולה לו ליחה האם יכול לירוק.

1. במקום שעומד, או לתוך חצר, או אחורי גדר, או מתחת לרכב, או מגרש ריק וכדו׳.
2. האם יכול להכנס לחצר ולירוק, ואו לגשת לפינה צדדית ברחוב.
3. ואם אחרי שהצטברה הליחה בפיו טעה והלך ד׳ אמות מה יעשה.
4. נשאר לו פירורי מאכל, או חלקים קטנים בתוך פיו, האם מותר לו לצאת לרחוב מבלי לשטוף פיו.
5. והאם בשעת הדחק גדול מותר להשתין בפינה למרות שמשם יכנס לחצר מגרש וכדו׳.
6. עומד בחלון הבית וצריך לרוק האם יכול לרוק החוצה.
7. בכל האופנים הנ״ל האם יועיל שיתכופף מעט או הרבה לשם.

8. הולכים ברחוב בצד יש מתקן מים האם מותר לפתוח להכניס ידו מתחת הברז ולשתות.
9. והאם שונה כאשר יש לו כאבי ראש חזקים, ולכן נחוץ לו לשתות.

מרה״י לרה״ר אסור וחייב כמבואר במ״ב, וביותר כתב במ״ב שבפשטות השו״ע מבואר שגם בכרמלית אסור, אלא שבביאור הגר״א חולק שבכרמלית הוי ספיקא דרבנן ומותר, ולדבריו יש לדון מרה״ר גמורה לחצר שאינה מעורבת האם מותר וכדלעיל שהתירו מכרמלית אליו כדי שלא יחלקו, או שכאן הוא ספק איסור דאורייתא. ולא מועיל שמוציא פיו וכדו׳ שהולך בתר רוב גופו, אבל אם מוציא רובו מותר. וה״ה לשתות כשרובו במקום אחר אסור. ואם מתגלגל לרה״י אסור אבל לכרמלית מותר כמבואר בביה״ל. ואחרי שרוקו נעקר אסור גם להכנס לתוך הרשות השניה דהיינו החצר, וכן להלך לפינה ברחוב שהיא יותר מד׳ אמות אסור, ובליחה אפילו לא נעקר כמבואר בשעה״צ. ואם טעה והלך כתב ביד אפרים שלבולעו ג״כ נחשב כהנחה ואסור מה״ת, אלא יחפש מקום פטור דהיינו תמרור קופה מחוברת וכדו׳ שאין בהם רוחב ד׳. אבל להכנס לכרמלית או לילך יותר מד׳ אמות מסתפק הביה״ל. ודנו הפוסקים האם שיירי מאכל דומים לרוק או ליחה ולנעקר או שבכל מצד טפל ובטל לגופו. אלא שחלוק שתיה מעשיית צרכיו שבשתיה מבואר שכל האיסור הוא שמא יביאם אליו כלומר שהוא רק גזירה דרבנן וכמש״כ החזו״א ק״ה סק״ו דמה״ת הוא בטל לגופו וממילא במקום חולי יש דעות להתיר, אבל במי רגליו מבואר במ״ב בסקי״א שהאיסור הוא מה״ת וכמו שביאר החזו״א שמאחר ורוצה להפרישם אינם בטלין לגופו ואפילו יוציא לחוץ כי נגרר אחר עיקר גופו, וממילא אפילו במקום כבוד הבריות לא יאסר.